

Törkeä kuolemantuottamus pahoinpitelyrikoksissa

Törkeän kuolemantuottamusrikosten tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavat tekijät pahoinpitelyrikoksissa, hovioikeuden ratkaisujen perusteella.

Samuel Rasmus

11/2022

TIIVISTELMÄ

Samuel Rasmus: Törkeä kuolemantuottamus pahoinpitelyrikoksissa. Törkeän kuolemantuottamusrikosten tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavat tekijät pahoinpitelyrikoksissa, hovioikeuden ratkaisujen perusteella.

Opinnäytetyön muoto: *Oikeustieteellinen*

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Lauri Tammiaho & Olli Koski

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän opinnäytetyön aiheena on rikoslain 21 luvun 9 §:n törkeä kuolemantuottamus. Tässä tutkimuksessa pyrin selvittämään, mitkä seikat ovat vaikuttaneet törkeä kuolemantuottamus -rikosten tunnusmerkistöjen täyttymiseen pahoinpitelyrikoksissa.

Tämä opinnäytetyö on lainopillinen tutkimus. Tutkimuksen kohteena on seitsemän hovioikeuden ratkaisua. Tavoitteena on havainnollistaa käytännöllistä lainoppia hyödyntäen, rikoslain 21 luvun 9 §:n sisällön toteutumista oikeuskäytännössä ja tuoda esille käyttämissäni hovioikeuden ratkaisuissa vaikuttaneita tekijöitä. Opinnäytetyön aineistona olen myös käyttänyt oikeuskirjallisuutta, lain esitöitä ja rikosnimikkeisiin liittyvää lainsäädäntöä.

Opinnäytetyön keskeisinä tutkimustuloksina voidaan pitää johtopäätökset ja pohdinta -osiossa esiteltäviä törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavia seikkoja pahoinpitelyrikoksissa. Näitä ovat muun muassa pahoinpitelyn syy-yhteys kuolemaan, lyöntien/potkujen määrä ja voimakkuus sekä riskinoton tietoisuus. Näiden tarkastelussa tulee huomioida, että jokaisen tapauksen yksilölliset olosuhteet vaikuttavat aina tapauksen arvioinnissa.

Sivumäärä: 36

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Marraskuu 2022

Avainsanat: Törkeä kuolemantuottamus, pahoinpitely, huolimattomuus, hovioikeus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 Tutkimusasetelma.....	4
2.1 Tutkimuskysymys ja tavoite.....	4
2.2 Tutkimuksen rajaus ja määritelmät.....	4
2.3 Tutkimusmenetelmä.....	5
3 Rikosoikeudelliset tunnusmerkit ja keskeiset periaatteet	6
3.1 Tahallisuus RL 3:6	6
3.1.1 Tarkoitustahallisuus	7
3.1.2 Varmuustahallisuus	7
3.1.3 Todennäköisyystahallisuus	7
3.2 Tuottamus RL 3:7	8
3.3 Tahallisuuden ja tuottamuksen rajanveto	9
3.4 Kuolemantuottamus RL 21:8.....	9
3.5 Törkeä kuolemantuottamus RL 21:9	10
3.5.1 Rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys	11
3.5.2 Vaarannettujen etujen tärkeys	11
3.5.3 Loukkauksen todennäköisyys	11
3.5.4 Riskinoton tietoisuus.....	12
3.5.5 Muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet.....	12
3.6 Pahoinpitely RL 21:5 ja törkeä pahoinpitely RL 21:6	13
3.6.1 Ruumiillinen väkivalta	13
3.6.2 Terveiden vahingoittaminen.....	14
3.6.3 Teon seuraukset.....	14
3.6.4 Tekotapa	14
3.6.5 Hengenvaarallinen tekoväline.....	15
3.6.6 Kokonaisarvostelu	15
4 hovioikeuden ratkaisut	15
4.1 KKO 2019:29	16
4.1.1 Asian käsittely Vantaan käräjäoikeudessa	16

4.1.2 Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa.....	17
4.2 Helsingin hovioikeuden tuomio 17/103951	18
4.2.1 Asian käsittely Hyvinkään kärjäoikeudessa.....	18
4.2.2 Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa.....	19
4.3 Helsingin hovioikeuden tuomio 18/116131	19
4.3.1 Asian käsittely Helsingin kärjäoikeudessa.....	20
4.3.2 Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa.....	21
4.4 Helsingin hovioikeuden tuomio 21/101739	22
4.4.1 Asian käsittely Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa.....	22
4.4.2 Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa.....	23
4.5 Kouvolan hovioikeuden tuomio Nro 213.....	23
4.5.1 Asian käsittely Päijät-Hämeen kärjäoikeudessa.....	23
4.5.2 Asian käsittely Kouvolan hovioikeudessa.....	24
4.6 Vaasan hovioikeuden tuomio 21/101925.....	24
4.6.1 Asian käsittely Pohjanmaan kärjäoikeudessa	25
4.6.2 Asian käsittely Vaasan hovioikeudessa	25
4.7 Vaasan hovioikeuden tuomio 21/107512.....	26
4.7.1 Asian käsittely Pohjanmaan kärjäoikeudessa	26
4.7.2 Asian käsittely Vaasan hovioikeudessa	27
5 Johtopäätökset ja pohdinta	28
5.1 Törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavat seikat pahoinpitelyrikoksissa	29
5.1.1 Yhteenveto	32
6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	32
7 Lopuksi	33
7.1 Itsearvionti	33
7.2 Jatkotutkimusaiheita.....	34
LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui rikoslain (RL, 39/1889) 21 luvun 9 §:n törkeä kuolemantuottamus, jonka tunnusmerkistön täyttymistä tarkastelen nimenomaan pahoinpitelyrikoksissa, joissa on aiheutettu toisen kuolema törkeällä huolimattomuudella. Kyseisen pykälän mukaan, törkeästä kuolemantuottamuksesta voidaan rangaista, jos kuolema aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Huolimattomuus ja rikoksen arvioiminen kokonaisuutena törkeäksi, ovat kuitenkin hyvin laajoja käsitteitä, joten tällä tutkimuksella, koitan selvittää mitkä seikat todellisuudessa vaikuttavat tunnusmerkistön täyttymiseen, pahoinpitelyrikoksissa, jotka ovat johtaneet toisen kuolemaan. Toteutan opinnäytetyöni lainopillisena tutkimuksena. Hovioikeuden ratkaisuja hyödyntäen tavoitteena on havainnollistaa rikoslain 21 luvun 9 §:n sisällön toteutumista pahoinpitelyrikoksissa oikeuskäytännössä ja tuoda esille, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet ratkaisuihin.

Valitsin tutkimukseni aineistoksi korkeimmassa oikeudessa (KKO) ja hovioikeudessa (HO) käsitellyjä aiheeseen liittyviä tapauksia. Hovioikeudet toimivat käräjäoikeustason yläpuolella. Hovioikeudet käsittelevät pääasiassa käräjäoikeuksien ratkaisusta tehtyjä valituksia. Asian käsittely hovioikeudessa edellyttää useimmissa tapauksissa hovioikeuden myöntämää jatkokäsittelylupaa. Hovioikeuden tuomiosta voi valittaa korkeimpaan oikeuteen siinä tapauksessa, että korkein oikeus myöntää valitusluvan. (Tuomioistuinlaitos 2021.) Korkein oikeus toimii Suomen korkeimpana oikeusasteena riita- ja rikosasioissa ja sen keskeisin tehtävä on antaa ennakkopäätöksiä sellaisista kysymyksistä, joihin laki ei anna selvää vastausta. Korkeimman oikeuden ratkaisut tulevat heti antamishetkellään lain- ja oikeusvoimaisiksi. Antamiensa ratkaisujen avulla ylemmät tuomioistuimet voivat ohjata alempien tuomioistuinten ratkaisutoimintaa. Ensisijaisesti nämä tehtävät kuuluvat korkeimmalle oikeudelle, mutta myös hovioikeudet voivat ratkaisullaan ohjata alioikeuksien lainkäyttöä. (Jokela 2018, 802 ja 942.) Tällä siis pyritään varmistamaan, että tuomioistuimet eri puolilla Suomea tulkitsevat lakia samalla tavalla, kun he käsittelevät samankaltaisia riita- ja rikosasioita.

Opinnäytetyössäni kerron aluksi tutkimuskysymyksestä, tavoitteesta, tutkimuksen aiheen rajaamisesta sekä tutkimusmenetelmästä. Tämän jälkeen kerron tahallisuudesta, tuottamuksesta, kuolemantuottamuksesta ja pahoinpitelystä. Kerron mitä näistä on säädetty rikoslakiin ja tuon esille näihin tunnusmerkistöihin sisältyviä periaatteita. Lisäksi kerron, mitä oikeuskirjallisuudessa ja lainsäädännön taustalla olevissa hallituksen esityksissä on nostettu esille kyseisten rikosten osalta. Tällä pyrin luomaan lukijalle oikeudellisen pohjan tutkimusta varten, jotta lukija ymmärtää paremmin, mitä esille tulleiden seikkojen pohdintoissa otetaan huomioon. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen aineistoksi valitsemani hovioikeuden ratkaisut. Tämän jälkeen kokoan yhteen kyseisissä ratkaisuissa ilmi tulleita seikkoja, jotka ovat vaikuttaneet tapausten lopputuloksiin. Lopuksi pohdin vielä tuloksia, tutkimuksen luotettavuutta ja sen onnistumista.

2 TUTKIMUSASETELMA

2.1 Tutkimuskysymys ja tavoite

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää hovioikeuden ratkaisujen perusteella, mitkä seikat ovat vaikuttaneet törkeän kuolemantuottamusrikoksen tunnusmerkistöjen täyttymiseen pahoinpitelyrikoksissa, joissa on aiheutunut toisen kuolema. Tuon myös esiin tapauksia, joissa toisessa on tuomittu perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta ja toisessa on tuomittu törkeästä kuolemantuottamuksesta, vaikka tapaukset ovat olleet hyvin samankaltaisia. Tutkimuksen tuloksena pyrin luomaan näkemyksen siitä, minkälaisien seikkojen katsotaan vaikuttavan törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen. Tutkimuksessa tehdyllä tulkinnalla vahvistetaan myös oikeuskirjallisuudessa esille tuotuja seikkoja käsiteltävistä hovioikeuden ratkaisuista.

2.2 Tutkimuksen rajaus ja määritelmät

Tämän opinnäytteen tutkimuksen kohteena on rikoslain 21 luvun 9 §:n törkeä kuolemantuottamus. Tutkimuksessa kyseinen rikosnimike on rajattu kuolemantuottamuksiin, joissa vastaajaa/vastaajia on myös tuomittu samalla joko pahoinpitelystä tai törkeästä pahoinpitelystä. Rajauksesta johtuen käsittelen myös rikoslain 21 luvun 5 § ja 6 § pahoinpitelyä ja törkeää pahoinpitelyä. Osassa valitsemastani hovioikeuden ratkaisuista, on kyse perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta. Nämä tapaukset ovat kuitenkin hyvin samankaltaisia kuin ne, joissa kyseessä on törkeä kuolemantuottamus. Tuon näitä perusmuotoisten kuolemantuottamusten tapauksia esiin, koska koen, että voin niiden avulla paremmin tuoda esiin rajapintaa siitä, milloin törkeä kuolemantuottamus tulee kyseeseen perusmuotoisen kuolemantuottamuksen sijaan. Tutkimuksessani en käsittele tuomioiden rangaistusasteikkoa, enkä sitä, millä tavoin rangaistusasteikon mittaaminen on vaihdellut eri oikeusasteissa.

Rajauksen takia sopivia korkeimman oikeuden ratkaisuja, en löytänyt kuin yhden ratkaisun ja siinäkin on korkeimmassa oikeudessa kysymys rangaistuksen mittaamisesta, jota en käy työssäni läpi. Koska korkein oikeus ei ole kyseisessä tapauksessa ottanut kantaa miksi kyseessä on törkeä kuolemantuottamus, ei tapausta voida pitää ennakkopäätöksenä sen asian osalta. Esitän kuitenkin mitä tapauksesta on käyty läpi käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa kuolemantuottamuksen osalta. Osa korkeimman oikeuden ratkaisuista olisi muuten ollut sopivia tutkimukseeni, mutta ne ovat vanhoja eikä sisällä yhtä paljon perusteluja tuomiosta, kuin uudemmat ratkaisut, joten annoin tästä

syystä tuoreemmille tapauksille enemmän painoarvoa kuin vanhoille ratkaisuille. Tämän takia käsitelien ainoastaan hovioikeuden ratkaisuja työssäni, koska niitä löytyi runsaasti, jotka sopivat tähän rajaukseen.

Rajasin aiheen koskemaan ainoastaan pahoinpitelytapauksiin liittyviä kuolemantuottamuksia, jotta kykenen syventymään aiheeseen mahdollisimman perinpohjaisesti. Mikäli opinnäytetyö käsittelisi muitakin kuin pahoinpitelytapauksista johtuneita kuolemantuottamuksia, olisi tutkimuksen aihe liian laaja ja vaatisi huomattavasti enemmän työtä opinnäytetyön laajuuden nähden. Rajauksen ansiosta koen, että voin tuoda lukijalle esiin tarkemmin seikat, jotka vaikuttavat törkeän kuolemantuottamuksen rikostunnusmerkistön täyttymiseen.

2.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on toteutettu oikeustieteellisenä tutkimuksena. Oikeustieteellinen tutkimus voidaan jakaa eri tutkimusaloihin, joita ovat oikeusdogmatiikka, vertaileva oikeustiede, oikeussosiologia, oikeushistoria ja oikeusteoria. Oikeustieteellinen tutkimus on tieteenala, jolle olennaista on tutkimuskohteen oikeudellisuus. Oikeustiede tulkitsee niitä tulkintoja, joihin ratkaisutoiminnassa on päädytty ja pyrkii tukemaan oikeudellista ratkaisutoimintaa. Oikeustieteellisen tutkimuksen keskeisenä tehtävänä on oikeudellisen tiedon systematisointi ja tulkinta. Oikeustieteellisen tutkimuksen perusaineistoa ovat säädöksiä lisäksi hallituksen esitykset ja lakiehdotuksien eduskuntakäsittelyssä syntyneet asiakirja-aineisto. Oikeustieteellisen tutkimuksen tiedontarve riippuu tutkimuksen oikeudenalasta ja aiheesta. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa oikeudellisten ratkaisujen ja ongelmien kuvaamisessa tarvitaan myös oikeuskäytännön kuvauksia, jolloin tutkimuksessa voidaan käyttää tuomioistuimen julkaisemia oikeustapauksia, kuten korkeimman oikeuden ja hovioikeuden julkaisemia ratkaisuja. (Miettinen 2016, 78–79.)

Tämä opinnäytetyö on toteutettu oikeustieteellisenä tutkimuksena, jonka päämenetelmä on oikeusdogmatiikka, eli lainoppi, joka on oikeustieteen keskeisin menetelmä. Lainopissa tutkitaan voimassa olevaa oikeutta sekä lain ja muiden oikeuslähteiden merkitystä. Muita oikeuslähteitä ovat muun muassa lainvalmistelutyöt ja korkeimpien tuomioistuinten päätökset. Lainopin avulla voidaan selvittää ja lisätä ymmärrystä oikeusnormien sisällöstä. Oikeusnormeihin kuuluvat säännöt sekä periaatteet. Lainopin kahtena päätehtävänä voidaan pitää oikeuden tulkintaa ja sen systematisointia. Oikeuden systematisointia voidaan katsoa olevan teoreettista lainoppia, kun taas oikeuden tulkintaa voidaan katsoa olevan käytännöllistä lainoppia. Nämä lainopin menetelmät eivät kuitenkaan ole täysin erillisiä toisistaan, vaan teoreettinen lainoppi edellyttää käytännöllistä lainoppia ja käytännöllinen lainoppi painottaa teoreettista lainoppia. (Hirvonen 2011, 21–23 ja 25.)

Tässä oikeustieteellisessä tutkimuksessa hyödynnän päämenetelmänä käytännöllistä lainoppia, jonka avulla luon tulkintaa hovioikeuden ratkaisuksista. Pyrin tuomaan esiin seikkoja, valitsemastani hovioikeuden ratkaisuksista, jotka täyttävät törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön. Valitsemastani ratkaisuksista pyrin tuomaan esille törkeän kuolemantuottamuksen täyttymiseen vaikuttavia seikkoja, joiden avulla voidaan luoda tulkintaa siitä, miten ratkaisukäytännössä tulkitaan rikoslakia, esitöitä ja aikaisempaa oikeuskäytäntöä. Tällä tulkinnalla voidaan yhtenäistää törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistölle olennaisia seikkoja pahoinpitelyrikoksissa, joissa toisen kuolema on aiheutettu törkeällä huolimattomuudella.

3 RIKOSOIKEUDELLISET TUNNUSMERKISTÖT JA KESKEISET PERIAATTEET

Tuon esiin mitä tahallisuudesta ja tuottamuksesta säädetään rikoslaisissa, oikeuskirjallisuudessa ja lain esitöissä, jotta lukija ymmärtäisi paremmin, tahallisuuden ja tuottamuksen eron. Tämä helpottaa ymmärtämään miksi hovioikeuden ratkaisuissa, joita tuon myöhemmin esille, on kyseessä kuolemantuottamus eikä tahallinen henkirikos kuten esimerkiksi tappo. Kun olen esitellyt tahallisuutta ja tuottamusta, tuon esiin näiden kahden rajanvetoa luvussa 3.3. Tämän jälkeen tuon esiin mitä kuolemantuottamuksesta ja pahoinpitelystä, sekä näiden rikosten törkeistä tekemuodoista säädetään rikoslaisissa, oikeuskirjallisuudessa ja lain esitöissä. Tämä auttaa lukijaa ymmärtämään tässä työssä käsiteltäviä rikosnimikkeitä ja ymmärtämään paremmin tuomioistuinten ratkaisuja, mitä tuon esiin neljännessä luvussa.

3.1 Tahallisuus RL 3:6

Jotta tekijä voitaisiin pitää rangaistusvastuussa, on edellytyksenä se, että tekijä on toiminut joko tahallisesti tai huolimattomasti, riippuen siitä mitä tunnusmerkistöä sovelletaan. Ellei laissa säädetä huolimattomuutta rangaistavaksi, on teko aina rangaistava tahallisena, eli tuottamusvastuu tulee esiin ainoastaan silloin, kun siitä on erikseen säädetty. (Frände ym. 2020, 120.) Tahallisuuden merkitys arkikielessä verrattuna siihen, mitä tahallisuudesta on lakiin kirjoitettu, eroavat toisistaan. Rikosoikeudellisesti tahallisuus kohdistuu rikoksen tunnusmerkistöön, eli seurauksiin ja teko-olosuhteisiin. (Frände ym. 2020, 181.) Kun arvioidaan tahallisuutta, katsotaan mitä tekijä on teon hetkellä mieltänyt ja tahtonut (Lappi-Seppälä ym. 2008. s. 174). Tahallisuuden kohteena on rikoksen tunnusmerkistö, josta keskeisin on usein teon seuraus, mutta tahallisuuden tulee myös kattaa muut tunnusmerkistötekijät ja tahallisuudelta on saatettu myös edellyttää, että itse teko on tahdottu (HE 44/2002 s.72).

Tahallisuus määritellään rikoslain 3 luvun 6 §:ssä seuraavasti:

”Tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seurakseen varmasti liittyvänä”. Tahallisuudella siis tarkoitetaan, että tekijä on aiheuttanut rikoksen tunnusmerkistöstä ilmenevän seurauksen tahallisesti. Tällöin tahallisuutta voidaan kutsua seuraustahallisuudeksi. Seuraustahallisuus jaetaan kolmeen eri tahallisuuden tasoon. Nämä tasot ovat tarkoitustahallisuus, varmuustahallisuus sekä todennäköisyystahallisuus. (Frände ym. 2020, 188.) Seuraavaksi kerron tarkemmin näistä seuraustahallisuuden tasoista.

3.1.1 Tarkoitustahallisuus

Tarkoitustahallisuus katsotaan olevan tahallisuuden ylin aste. Tarkoitustahallisuuden perusta on se, että tekijällä on toimintapäätös. Tekijän tarkoitus on aiheuttaa tunnusmerkistön mukainen seuraus, eli tekijällä on ollut tarkoituksellinen päämäärä itse teossa ja seurauksen tavoittelu saa tekijän toimimaan. Tunnusmerkistön mukaisen seurauksen ei tarvitse olla tekijän ainoa tavoite, vaan se voi myös olla välitavoite tai osaa tekijän tavoittelemaa tapahtumaketjua lopullisen seurauksen aiheutumiselle. Arvioidessa tekijän tarkoitustahallisuutta, tulee ottaa huomioon tekijän oma subjektiivinen arviointi toiminnan ja seurauksen välisestä mahdollisuussuhteesta. Tarkoitustahallisuudessa tekijän tulee vähintään katsoa, ettei teon seuraus ole kokonaan poissuljettu, koska se mitä katsotaan käytännöllisesti mahdottomaksi, ei voi olla teon tarkoitus. (Frände ym. 2020, 188–194.)

3.1.2 Varmuustahallisuus

Varmuustahallisuus koskee oheisseurauksia, jotka ovat tekijän teon tarkoittamattomia seurauksia, mutta tekijän varmoiksi mieltämiä seurauksia. Eli seuraus, joka on aiheutunut alkuperäisen seurauksen takia ja tekijä on pitänyt tätä oheisseurausta varmasti alkuperäiseen seuraukseen liittyvänä. Varmuustahallisuus on kyseessä myös silloin, kun tekijä pitää seurauksen syntymistä varmana, vaikka tarkoituksena ei olisi aiheuttaa kyseistä seurausta. Jos teolla kuitenkin tavoitellaan seurausta, niin kyseessä on tarkoitustahallisuus, eikä varmuustahallisuus. (Frände ym. 2020, 194–195.)

3.1.3 Todennäköisyystahallisuus

Todennäköisyystahallisuus on tahallisuuden alin aste. Todennäköisyystahallisuus on käsillä, kun tekijän tarkoitus ei ole aiheuttaa tunnusmerkistön täyttävää seurausta, eikä tekijä pidä varmana oheisseurauksen syntymistä toimintansa takia, mutta tekijä kuitenkin pitää tekonsa seurausta todennäköisenä. Todennäköisyystahallisuuden arvioinnissa tulee katsoa, onko tekijän oman subjektiivisen käsityksen mukaan seurauksen tapahtuminen todennäköisempää, kuin sen tapahtumatta

jääminen. Jos tekijä mieltää seurauksen tapahtumisen todennäköisempänä kuin sen tapahtumatta jäämisen, voidaan katsoa, että tekijä on pitänyt seurauksen todennäköisyyttä melko korkeana. Arvioidessa tekijän käsitystä seurauksen aiheutumisen todennäköisyydestä, katsotaan perusteena ensi sijassa yleistä elämäkokemusta. Suurin osa ihmisistä tietää eri toimintatyyppien seuraukset. Esimerkiksi on yleisesti tunnettua, että jos ihminen käyttää ampuma-asetta toiseen ihmiseen, johtaa tämä vakaviin vahinkoseurauksiin. (Frände ym. 2020, 196–199.)

Todennäköisyystahallisuuden soveltamiseksi on tuomarin määritettävä seurauksen objektiivinen todennäköisyyden aste tekohetkellä. Jos tuomarin mielestä seuraus ei ole varsin todennäköinen, ei tekijä ole toiminut tahallisesti, vaikka tekijä pitäisikin seurauksen tapahtumisen todennäköisyyttä paljon korkeampana. Ainakin teoriassa tulee todennäköisyystahallisuuden objektiivisessa todennäköisyysarvioinnissa seurauksen aiheutumisen todennäköisyys olla yli 50 prosenttia. (Frände ym. 2020, 196–199).

3.2 Tuottamus RL 3:7

Tuottamus määritellään rikoslain 3 luvun 7 §:ssä seuraavasti:

”Tekijän menettely on huolimattomuutta, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan (tuottamus). Se, pidetäänkö huolimattomuutta törkeänä (törkeä tuottamus), ratkaistaan kokonaisarvostelun perusteella. Arvostelussa otetaan huomioon rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys, vaarannettujen etujen tärkeys ja loukkauksen todennäköisyys, riskinoton tietoisuus sekä muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet. Pikemmin tapaturmaan kuin tuottamukseen perustuvasta teosta ei rangaista.”

Rikosoikeudellinen vastuu ei koske pelkästään tahallisia tekoja, vaan se ulottuu myös tuottamuksellisiin tekoihin. Huolimattomuus ilmenee perusmuotoisessa ja törkeässä muodossa. Lievän tuottamuksen käsitettä ei ole nykyisessä rikosoikeudessa. Teon ollessa huolimattomuutta, vaaditaan tekijältä erilaista suhtautumista kuin tahallisissa teoissa. (Frände ym. 2020, 120.) On esitetty, että lievistä tuottamuksista ei rangaista, koska ihmisiltä ei voida vaatia äärimmäistä tarkkaavaisuutta ja huolellisuutta sekä omien kykyjensä hallitsemista jokaisessa tilanteessa (Lappi-Seppälä ym. 2008 s. 531).

Arvioitaessa huolimattomuutta tarkastellaan objektiivista huolimattomuutta, eli teon huolimattomuutta ja subjektiivista huolimattomuutta, eli tekijän huolimattomuutta. Subjektiivinen huolimattomuus ilmenee kahdessa eri muodossa. Huolimattomuus on joko tietoista tai tiedotonta tuottamusta. Tietoinen tuottamus on törkeysarvostelussa ja rangaistuksen mittaamisessa tärkeä seikka, mutta syyksi lukemisessa tällä jaottelulla ei ole merkitystä. Kun tekijä toimii tietoisesti huolimattomasti, tekijä tietää, että teolla voi olla tietty seuraus. Tällöin tekijä ottaa kielletyn riskin toiminnallaan. Kun

tekijä toimii tiedottomasti huolimattomasti, tekijä ei joko tiedosta riskiä tai arvioi riskin hyvin vähäiseksi. Tällöin tekijä ottaa toiminnallaan sallitun riskin. (Frände ym. 2020, 222–224.) Tiedottomassa tuottamuksessa tekijä olisi kuitenkin voinut ja hänen olisi pitänyt huomata, että tietty seuraus on mahdollinen (Lappi-Seppälä ym. 2008 s.176).

Kun arvioidaan tekijän huolimattomuutta, huomio kohdistetaan itse tekijään. Tämä tarkoittaa sitä, että arviointi on oltava yksilökohtaista. Arvioinnissa otetaan huomioon muun muassa tekijän kypsyys, kokemus ja koulutus, ja verrataan sitä siihen, mistä samalla tasolla tekijän kanssa olevat ihmiset yleisesti selviytyvät. (Frände ym. 2020, 225.) Syyllisyysnäkökulmasta tietoinen tuottamus on aika ongelmaton, sillä silloin tekijä on mieltänyt, että hänen toiminnallaan on mahdollista, että tunnusmerkistön mukainen seuraus toteutuu. Tiedostomaton tuottamus on enemmän ongelmallinen syyllisyysnäkökulmasta, sillä tekijä ei ole mieltänyt tai edes ajatellut, että tunnusmerkistön mukainen seuraus toteutuisi. Tuottamusta on tällöin arvioitava sen perusteella, että olisiko tekijän pitänyt havaita riskin. Tuottamuvastuun näkökulmasta riittää se, että tekijällä oli teon aloittaessa tilaisuus ja kyky havaita riskin mahdollisuus ja hänen olisi pitänyt havaita se. Vaikka toiminta järjestetään niin, että riskejä ei voida havaita tai hallita toiminnan aikana, ei se poista vastuuta tuottamuksesta. (Lappi-Seppälä ym. 2008 s.530–531.)

3.3 Tahallisuuden ja tuottamuksen rajanveto

Rikoslain 21 luvun 9 §:ää koskevissa esitöissä on todettu muun ohessa, että törkeä tuottamus sijoittuu tahallisuuden ja perustasoisen tuottamuksen väliin. Törkeällä tuottamuksella on pyritty kuvaamaan suhtautumista, johon vaikuttavat menettelyn vaarallisuus, seurauksen huomattava todennäköisyys ja tekijän tietoisuus edellä mainituista seikoista. (HE 94/1993 vp.) Jos tekijä mieltää tekonsa seurauksen syntymisen varsin todennäköiseksi, siirrytään jo tahallisuuden puolelle (Frände ym. 2020, 240). Ainakin teoriassa tulee todennäköisyystahallisuuden objektiivisessä todennäköisyysarvioinnissa seurauksen aiheutumisen todennäköisyys olla yli 50 prosenttia. (Frände ym. 2020, 199). Tapauksissa, joissa kyse on ollut rajankäynnistä tahallisuuden ja tuottamuksen välillä, mutta joissa syyte taposta on hylätty, on usein päädytty törkeään kuolemantuottamukseen (KKO 1993:28).

3.4 Kuolemantuottamus RL 21:8

Kuolemantuottamus kuuluu tuottamuksellisiin henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin. Kuolemantuottamuksesta säädetään rikoslain 21 luvun 8 §:ssä, jonka mukaan se, joka huolimattomuudellaan aiheuttaa toisen kuoleman, on tuomittava kuolemantuottamuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi (Rikoslaki 19.12.1889/39).

Tämän pykälän tarkoituksena on suojella ihmishenkeä, joten sen soveltamista rajaa ihmiselämän päättyminen. Kuten myös säännöksiä, jotka koskevat tahallisia henkirikoksia. Kuolemantuottamuksen tekotapoja ei ole laissa rajattu, eli jokainen teko joka aiheuttaa toisen ihmisen kuoleman, voi täyttää kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön. Henkilö, joka on vastuuasemassa toisesta henkilöstä, eli hänellä on erityinen oikeudellinen velvollisuus estää kyseisen henkilön kuolema, voi syyllistyä kuolemantuottamukseen laiminlyönnillä. Tätä voidaan pitää yhtä moitittavana kuin sitä, että sivullinen henkilö aiheuttaisi aktiivisella teolla toisen kuoleman. Oikeudellinen velvollisuus voi perustua virkaan, toimeen, asemaan, tekijän ja uhrin väliseen suhteeseen sekä tehtäväksi ottamiseen tai sopimukseen tai muuhun edellä mainittuihin rinnastettavaan syyhyyn. Jotta kyseinen velvollisuus voi täytyä, on vastuuasemassa olevalla oltava myös ulkoiset edellytykset, sopivat työvälitteet, tieto, taito ja kyky vaadittavaan tekoon sekä olla riittävän lähellä vahinkopaikkaa. Esimerkiksi isä, joka on lapsensa kanssa uimarannalla, voi laiminlyönnillä syyllistyä kuolemantuottamukseen lapsen hukkessa järveen. (Lappi-Seppälä ym. 2008. S.518–519.)

Tekijän teolla on oltava syy-yhteys uhrin kuolemaan, jotta tekijää voidaan rangaista kuolemantuottamuksesta. Myös laiminlyöntitapauksissa on menettelyn ja kuoleman välillä oltava syy-yhteys. Tämä todetaan sen perusteella, oliko laiminlyöjältä vaadittu teko estänyt kuoleman. Korkeimman oikeuden mukaan vaaditaan sitä että, laiminlyöty teko olisi todennäköisesti estänyt kuoleman, jotta laiminlyöjä voidaan rangaista kuolemantuottamuksesta. (Lappi-Seppälä ym. 2008. S. 523–524.)

3.5 Törkeä kuolemantuottamus RL 21:9

Törkeästä kuolemantuottamuksesta säädetään rikoslain 21 luvun ja 9 §:ssä. Sen mukaan, jos kuolemantuottamuksessa kuolema aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä kuolemantuottamuksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. (Rikoslaki 19.12.1889/39.)

Kyseisessä pykälässä puhutaan törkeästä huolimattomuudesta, mutta siinä ei kerrota tarkemmin mitä tällä tarkoitetaan. Rikoslain 3 luvun 7 §:ssä säädetään törkeästä huolimattomuudesta. Pykälän mukaan se, pidetäänkö huolimattomuutta törkeänä, ratkaistaan kokonaisarvostelun perusteella ja arvostelussa otetaan huomioon rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys, vaarannettujen etujen tärkeys ja loukkauksen todennäköisyys, riskinoton tietoisuus sekä muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet (Rikoslaki 19.12.1889/39).

Seuraavaksi kerron tarkemmin näistä kokonaisarvostelussa huomioon otettavista seikoista, jotta lukija ymmärtää paremmin mitä näillä tarkoitetaan. Tällä tavoin lukija ymmärtää paremmin tuomioistuinten ratkaisuja ja näiden perusteluita, joita tuon myöhemmin esiin, kun esittelen valitsemani hovioikeuden ratkaisut.

3.5.1 Rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys

Rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyyden jaottelu voi olla hankalaa, mutta joillakin niistä on selvästi suurempi merkitys hengen ja terveyden suojaamisessa kuin muissa. Esimerkiksi tieliikenteessä nopeusrajoitusten noudattaminen on hyvin merkittävä huolellisuusvelvoite. Nopeusrajoitusten noudattaminen vaikuttaa siihen, miten onnistutaan noudattamaan muita velvollisuuksia, kuten velvollisuutta pysähtyä riittävän aikaisin. (Frände ym. 2020, 238.) Lainsäädäntö määrittää usein huolellisuusvelvollisuuden. Huolellisuusvelvollisuudet on usein säännelty hyvin tarkkaan eri alueilla kuten liikenteessä, vaarallisten aineiden käsittelyssä ja työturvallisuudessa. Näitä saatetaan vielä täsmentää esimerkiksi viranomaisluvista ja valvontaviranomaisten antamilla määräyksillä. Näissäkin tapauksissa huolellisuuden arviointi tehdään tapauskohtaisten olosuhteiden perusteella. Lakiin kirjattujen huolellisuusstandardien, eli huolellisuusvelvoitteiden soveltuvuutta tapauksen olosuhteissa joudutaan taas arvioimaan erikseen. Turvallisuusmääräykset, urheilujärjestön sisäiset määräykset sekä terveydenhuollon hyvän hoidon standardit ovat epävirallisia teknisiä normeja, joiden merkitys on vähäisempi kuin lainsäädännön normien. Niille voi kuitenkin myös antaa merkitystä, kun arvioidaan huolellisuutta. (HE 44/2002, 95–96.)

Jokaisessa tilanteessa ei ole oikeusnormeja tai muitakaan normeja käytettävissä, jolloin huolellisuusvelvoite joudutaan muotoilemaan hyötyjä ja haittoja punniten. Tällöin otetaan huomioon mahdollisen vahinkoseurauksen vakavuus, sen todennäköisyys, tekijän tosiasialliset mahdollisuudet laajempiin varotoimenpiteisiin sekä toiminnan sosiaalinen hyödyllisyys. (HE 44/2002, 95.) Mitä tärkeämpää huolellisuusvelvoitetta rikotaan ja miten olennaisemmalla tavalla sitä rikotaan, sitä useammin voidaan katsoa, että tekijä on ollut tietoinen riskeistä ja toiminta on epätavanomaista. Silloin myös teon huolimattomuus voi olla törkeä. (Frände ym. 2020, 239–240.)

3.5.2 Vaarannettujen etujen tärkeys

Kun arvioidaan vaarannettujen etujen tärkeyttä, on määritettävä, millaisia etuja on vaarannettu (Frände ym. 2020, 238). Vaarannettujen etujen tärkeys koskee uhattujen tai loukattujen oikeushyvien merkittävyyttä. Jos vahinkoseuraus on hyvin vakavaa, puoltaa se törkeää huolimattomuutta. (HE 44/2002, 97.) Jos vahinkoseuraus on kuolema, puuttuu tältä tunnusmerkistön kriteeriltä relevanssi (Frände ym. 2020, 238).

3.5.3 Loukkauksen todennäköisyys

Loukkauksen todennäköisyys teon hetkellä vaikuttaa myös huolimattomuuden törkeyteen. Mitä todennäköisempi vahinkoseuraus on, sitä enemmän se puoltaa törkeää huolimattomuutta. Vahinkoseurauksen todennäköisyys on arvioitava teonhetkisestä näkökulmasta, eli sen perusteella, mitä

tietoa tekijällä ja niin sanotulla huolellisella tarkkailijalla olisi ollut teon hetkellä. Vaikka vahinkoseurauksena joku olisi hengenvaarassa, ei se puolla tuottamuksen törkeyttä, jos vahinkoseuraus ei ollut ollenkaan todennäköinen. (HE 44/2002, 97.) Jos hengenmenetyksen todennäköisyys on huomattava, arvostellaan se ankarammin kuin jos todennäköisyys olisi pienempi, vaikka vahinkoseuraus olisi kuolema (Frände ym. 2020, 239).

3.5.4 Riskinoton tietoisuus

Riskinoton tietoisuus on yleensä merkittävin kriteeri. Mitä isomman riskin tekijä mieltää ottavansa, sitä isompi syy huolimattomuutta on pitää törkeänä. Jos tekijä mieltää seurauksen syntymisen varsin todennäköiseksi, siirrytään jo tahallisuuden puolelle. Jos todennäköisyys loukkaukselle on objektiivisesti hyvin vähäinen ja tekijä on tiedoton riskistä tai pitää sitä vähäisenä, on muut kvalifiointiperusteet oltava varsin merkittäviä, jotta se puoltaisi törkeää tuottamusta. (Frände ym. 2020, 240.)

Yhteinen riskinotto voi poistaa kuolemantuottamuvastuun toiselta osalliselta, jos toinen menehtyy. Yhteinen riskinotto on tilanne, jossa osalliset osallistuvat toimintaan vapaaehtoisesti ja ovat tietoisia riskeistä. Osallistuminen toimintaan, jonka seuraus voi olla hengenvaarallinen, voi tapahtua tietyin edellytyksin omalla vastuulla. Jos riski kuolemaan on kuitenkin hyvin korkea, ei yhteinen riskinotto vapauta vastuuta kuolemantuottamuksesta, koska silloin ollaan lähellä pyynnöstä surmaamista. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 527–528.)

3.5.5 Muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet

Kun arvioidaan muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet, arvioidaan muun muassa tekijän tosiasialliset mahdollisuudet suurempiin varotoimenpiteisiin. Jos tarkastuksista, varmistuksista tai muista varotoimenpiteistä olisi aiheutunut huomattavaa ajanhukkaa tilanteissa, jossa loukkauksen todennäköisyys on pieni, tai huolellisen toiminnan maksimointi ei ole käytännössä ollut mahdollista, ei tuottamus yleensä katsota olevan törkeä. Jos taas huolelliseen toimintaan olisi ollut mahdollisuus, mutta tekijä ei ole vaivautunut minimoimaan loukkauksen todennäköisyyttä, voidaan tuottamuksen helpommin katsoa olevan törkeä. Kun arvioidaan tekijään liittyviä muita olosuhteita, otetaan huomioon esimerkiksi tilanteet, missä tekijä on tuntenut pelkoa, hämmennystä tai hätäntymistä. Nämä seikat vähentävät moitearvostelua ja puoltavat tavallista huolimattomuutta, vaikka tällöin olisi aiheutettu tietoisesti suuri loukkauksen todennäköisyys. Moitearvostelu on ankarampaa, jos tekijä on ollut erityisessä luottamusasemassa. (HE 44/2002, 98.)

3.6 Pahoinpitely RL 21:5 ja törkeä pahoinpitely RL 21:6

Rikoslain 21 luvun 5§:n mukaan se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

Rikoslain 21 luvun 6§:n mukaan, jos pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, rikos tehdään erityisen raa'lla tai julmalla tavalla tai käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä pahoinpitelystä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Yritys on rangaistava. (Rikoslaki 19.12.1889/39.)

Seuraavaksi avaam hieman, mitä näillä pahoinpitelyn ja törkeän pahoinpitelyn kvalifiointiperusteilla tarkemmin tarkoitetaan ja mitä niistä kerrotaan oikeuskirjallisuudessa. Tällä pyrin luomaan lukijalle paremman kuvan pahoinpitelyrikoksesta, jolloin esittämäni tuomioistuinten ratkaisut ja perustelut ovat helpommin ymmärrettävissä.

3.6.1 Ruumiillinen väkivalta

Pahoinpitelyn perusmuotona on fyysinen väkivallan käyttö toista kohtaan, josta aiheutuu vamma tai kipu. Tyypillisimmät tekotavat ovat nyrkein lyöminen tai jaloilla potkiminen. Lievempiä tekotapoja ovat käsiksi käyminen ja töniminen, kun taas terä- ja lyömäaseilla tehdyt pahoinpitelyt ovat vakavimpia muotoja. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 504.)

Pahoinpitelyn tekotapa voidaan toteuttaa joko ruumiillista väkivaltaa käyttämällä tai sitä käyttämättä. Pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttyminen ei edellytä, että ruumiillisen väkivallan teosta aiheutuu seuraus, vaikka fyysinen väkivalta yleensä aiheuttaakin seurauksen. Tällä turvataan sitä, että teko jo sellaisenaan loukkaa toisen ruumiillista koskemattomuutta. Jos ruumiillista väkivaltaa ei käytetä, edellyttää se, että aiheutuu jonkinlainen seuraus, kuten terveyden vahingoittaminen, kivun aiheuttaminen ja tiedottomaan taikka muuhun vastaavaan tilaan saattaminen. Pahoinpitelyn taikka terveyden vahingoittamisen tulee olla tahallista. Jos epäilty pahoinpitelijä, joka on vahingoittanut toisen terveyttä, ei ole tietoinen seurauksista tai ei pidä seurausta varsin todennäköisenä, ei teko tule rangaistavaksi pahoinpitelynä, vaan vammantuottamuksena. Jos pahoinpitelyn seurauksena uhri menettää henkensä, eikä seuraus voida syyksi lukea tahalliseksi, voi pahoinpitelijän vastuuksi seurata pahoinpitely tai törkeä pahoinpitely ja kuolemantuottamus tai törkeä kuolemantuottamus. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 504–506.)

Jos fyysisen väkivallan seurauksena on tullut psyykinen vamma, kuten esimerkiksi shokkitila, voidaan sitä arvioida pahoinpitelynä. Pelkästään psyykkisiä vammoja aiheuttanut pahoinpitelyt ovat harvinaisia, mutta sellaisia tapauksia voivat periaatteessa olla esimerkiksi koulu- ja työpaikkakiusaamisen yhteydessä tapahtuneet rikokset. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 506.)

3.6.2 Terveyden vahingoittaminen

Terveyden vahingoittamiseen ei tarvitse käyttää fyysistä väkivaltaa. Toiselle tahallaan taudin tartuttaminen tai myrkyn juottaminen, ovat esimerkkejä terveyden vahingoittamisesta, käyttämättä fyysistä väkivaltaa. Pahoinpitelysäännös onkin esitöiden mukaan tarkoitettu tulkittavaksi siten, että toisen terveyttä voidaan tahallisesti vahingoittaa tai aiheuttaa kipua muullakin tavalla kuin esimerkiksi nyrkein. Vaikka pahoinpitelyn seurauksena on yleensä vamma, on pahoinpitelysäännöksessä termi ”vahingoittaa toisen terveyttä”, jotta rangaistavuuden alueella tulisi myös teot, joista on aiheutunut mielenterveyden häiriö, eikä pelkästään fyysisiä vammoja tai sairauksia. Myös toisen saattaminen tiedottomaan tilaan, tekemättä ruumiillista väkivaltaa, esimerkiksi vaarattomalla tavalla tehty nukahduttaminen, on pahoinpitelynä rangaistava teko. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 505–506.)

3.6.3 Teon seuraukset

Törkeän pahoinpitelyn kvalifointiperusteista ensimmäisenä on vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus ja hengenvaarallinen tila. Nämä liittyvät törkeästä pahoinpitelystä aiheutuneisiin seurauksiin. Vaikeaksi ruumiinvammaksi katsotaan esimerkiksi otsaluun tai nenäjuuren rumentava sisään painauma tai näkökyvyn oleellinen vähentyminen. Hengenvaarallisen tilan osalta ei riitä, että pahoinpitely tehdään hengenvaarallisella tavalla, vaan seurauksen on oltava konkreettinen hengenvaarallinen tila. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 511–512.)

3.6.4 Tekotapa

Törkeän pahoinpitelyn toisena kvalifointiperusteena on erityisen raaka ja julma tekotapa. Lain esitöiden mukaan raaka tekotapa on esimerkiksi päähän potkiminen, kun taas puolustuskyvyttömään kohdistunut pahoinpitely voidaan katsoa julmaksi. Tätä kvalifointiperusteetta sovelletaan yleensä, kun maassa makaavaa henkilöä lyödään tai potkitaan. Myös kuristamista voidaan soveltaa joko raakaan tai julmaan tekotapaan, riippuen millä tavalla kuristetaan ja kuinka pitkään kuristaminen kestää. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 512–513.)

3.6.5 Hengenvaarallinen tekoväline

Kolmantena kvalifiointi perusteena törkeässä pahoinpitelyrikoksessa on ampuma- tai teräaseella tehty teko taikka muu niihin rinnastettavalla hengenvaarallisella välineellä tehty teko. Välineen käytötapa ei yksin riitä, koska kaikkia välineitä voidaan käyttää hengenvaarallisella tavalla, eli välineen on oltava hengenvaarallinen. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 514.)

3.6.6 Kokonaisarvostelu

Törkeän pahoinpitelyn tulee myös olla kokonaisarvostelun perusteella törkeä. Kokonaisarvostelun pitäminen törkeänä, täyttyy helpommin, mitä useampi kvalifiointiperuste sopii käsillä olevaan tapaukseen. Oikeuskäytännössä on rikoksen törkeyden kokonaisarvostelussa ollut jollain määrin tapauskohtaista ja kokonaisarvostelun painoarvo rikoksen törkeyden arvioinnissa voi myös vaihdella. Rikoksen laji ja teko-olosuhteet voivat vaikuttaa siihen, millä tavoin arvioidaan rikoksen törkeyttä kokonaisuutena. Pelkästään törkeä tekomuoto ei riitä siihen, että rikos katsotaan olevan kokonaisuutena arvostellen törkeä. (KKO 2013:57, kohdat 5–7.)

4 HOVIOIKEUDEN RATKAISUT

Tämän tutkimuksen kohteena on seitsemän hovioikeuden ratkaisua, jotka koskevat pahoinpitelyrikkoksia, joissa uhri on menehtynyt ja joissa vastaaja on joutunut vastuuseen kuolemantuottamuksesta. Tilasin ratkaisuja Suomen jokaisesta hovioikeudesta ja heiltä sain yhteensä 35 eri ratkaisua, joista sitten valitsin kuusi, jotka esittelen työssäni. Yhden ratkaisun löysin Finlex.fi -sivustolta, hakusanalla ”törkeä kuolemantuottamus”. Pyysin ratkaisuja, joissa vastaaja on tuomittu törkeästä kuolemantuottamuksesta ja pahoinpitelystä, tai kuolemantuottamuksesta ja pahoinpitelystä. Näillä asianimikkeillä ja hovioikeuden käytettävissä olevilla hakumenetelmillä he löysivät ratkaisut, joista he lähettivät minulle sähköisesti noin 3–15 julkista ratkaisua. Valitsin tapaukset, jotka ovat suhteellisen uusia tapauksia. Tilatessani ratkaisuja eri hovioikeuksilta, olivat kaikki ratkaisut vuodesta 2015 lähtien sähköisessä muodossa. Tästä syystä he lähettivät minulle näitä uusimpia ratkaisuja. Osa vanhoista korkeimman oikeuden ratkaisuista ei sisällä yhtä paljon perusteluja, kuin uudemmat ratkaisut, joten annoin tästä syystä tuoreemmille tapauksille enemmän painoarvoa kuin vanhoille ratkaisuille. Sopivia korkeimman oikeuden ratkaisuja, en löytänyt kuin yhden ratkaisun ja siinäkin on korkeimmassa oikeudessa kysymys rangaistuksen mittaamisesta, mutta esitän mitä tapauksesta on käyty läpi käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa kuolemantuottamuksen osalta. Koska korkein oikeus ei ole kyseisessä tapauksessa ottanut kantaa miksi kyseessä on törkeä kuolemantuottamus, ei tapausta voida pitää ennakkopäätöksenä sen asian osalta.

Valitsin tapauksia, jotka ovat erilaisia, missä pahoinpitely on suoritettu eri tavoin, jotta samat perustelut eivät toistuisi ja tutkimuksen tulokset olisivat kattavampia. Valitsin kuitenkin myös muutamia

samankaltaisia ratkaisuja, joissa on tuomittu perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta, vaikka tapaukset ovat hyvin samankaltaisia kuin ne, missä on tuomittu törkeästä kuolemantuottamuksesta. Tämä sen takia, että rajanvetoa perusmuotoisen ja törkeän kuolemantuottamuksen välillä tulisi paremmin esiin ja lukija ymmärtäisi paremmin, että jokainen rikosasia on erilainen, jossa yksityiskohdat ja kokonaisarvostelu voi johtaa toisenlaiseen tuomioon. Jos rikosasian oikeudenkäynnin istunnossa vaaditaan samaan aikaan vastaajalle myös rangaistusta muusta rikoksesta, kuten esimerkiksi laittomasta uhkailusta, joka ei liity pahoinpitelyyn eikä kuolemantuottamukseen, en käsittele sitä rikosta, sillä ne eivät ole olennaisia siihen mitä työssäni tutkin.

Ensimmäiseksi esittelen lyhyesti rikosasian, jonka jälkeen käyn läpi asian käsittelyn käräjäoikeudessa ja sen jälkeen esittelen mitä samasta tapauksesta käsiteltiin hovioikeudessa. Eli ensimmäiseksi esittelen rikosasioiden ratkaisut ja tulevassa johtopäätös- sekä analyysiosassa, käyn tarkemmin läpi ratkaisusta havaittavia törkeän kuolemantuottamuksen täyttymiseen vaikuttavia seikkoja ja pohdin näitä seikkoja kokonaisuutena. Kokoan myös lopuksi yhteenvedon kyseisistä seikoista.

4.1 KKO 2019:29

Tässä tapauksessa A oli yllättäen takaapäin lyönyt B:tä voimakkaasti kasvoihin, jonka seurauksena B oli kaatunut ja lyönyt päänsä asfalttiin. B oli myöhemmin sairaalassa menehtynyt kallon sisäisiin vammoihin. Vantaan käräjäoikeus tuomitsi 8.7.2016 A:n pahoinpitelystä ja kuolemantuottamuksesta. Helsingin hovioikeus on 8.6.2017 syyttäjän ja asianomistajien muutoksenhaun johdosta ottanut rikosasian uudelleen käsittelyyn ja tuominnut A:n pahoinpitelystä ja törkeästä kuolemantuottamuksesta. Korkeimmassa oikeudessa on syyttäjän valituksen johdosta kysymys rangaistuksen mitaamisesta sekä valinnasta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä, mutta en käy läpi tätä asiaa, vaan käyn läpi, miksi kyseessä on törkeä kuolemantuottamus.

4.1.1 Asian käsittely Vantaan käräjäoikeudessa

Syyttäjä vaati A:lle rangaistusta pahoinpitelystä ja törkeästä kuolemantuottamuksesta. Syyttäjän mukaan pahoinpitelyä on pidettävä kategoriassaan vakavana ottaen huomioon sen, että A oli ottanut lyöntiinsä vauhtia, teko oli kohdistunut tuntemattomaan henkilöön joka ei ollut millään tavalla myötävaikuttanut tekoon, eikä voinut ennakoida häneen kohdistettua väkivaltaa.

Käräjäoikeus arvioi asiassa esitetyt näytöt ja tekee johtopäätöksen, että A oli lyönyt kerran avokämmenellä B:tä kasvoihin takaapäin, otettuaan ennen tätä yhden askeleen eteenpäin kohti B:tä. Käräjäoikeuden mukaan A ei kuitenkaan ottanut vauhtia eikä syöksynyt voimalla B:tä kohti, kuten syyttäjä kuvasi tekoa. Käräjäoikeuden mukaan lyönti ei tarvinnut olla erityisen voimakas, koska B:n

humalutila oli myötävaikuttanut hänen kaatumiseensa. Asiassa esitetty näyttö ei myöskään tukenut käsitystä siitä, että B olisi kyseisen lyönnin seurauksena menettänyt tajuntansa. Asiassa esitetyn lääketieteellisen selvityksen mukaan kallon sisäisten vammojen suhteen ei tarkalleen voitu erottaa, mitkä ovat syntyneet lyönnin seurauksena ja mitkä ovat syntyneet kaatumisen seurauksena. Todennäköisintä oli kuitenkin, että suurin osa vammoista oli syntynyt kaatumisen seurauksena.

A:n lyönti oli ollut tahallinen. Koska B:n kaatumiseen oli myötävaikuttanut hänen humalutilansa, ei A:n voitu katsoa ottaneen tietoisesti riskin kuolemasta tai kuoleman olleen erityisen todennäköinen seuraus lyönnistä. Näytön perusteella ei voitu myöskään päätellä, että A olisi tiennyt B:n humalutilan olleen sellaista, mikä puoltaisi syyttäjän näkemystä huolimattomuuden törkeydestä. Kärjioikeus tuomitsi A:n perusmuotoisesta pahoinpitelystä ja perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta.

4.1.2 Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa

Helsingin hovioikeus on 8.6.2017 syyttäjän ja asianomistajien muutoksenhaun johdosta ottanut rikosasian uudelleen käsittelyyn. Syyttäjä on vaatinut, että A tuomitaan törkeästä kuolemantuottamuksesta. Hovioikeudessa oli siis kysymys siitä, oliko A aiheuttanut B:n kuoleman törkeällä huolimattomuudella ja syyllistynyt törkeään kuolemantuottamiseen, perusmuotoisen kuolemantuottamuksen sijaan.

Hovioikeus katsoi esitetyn näytön perusteella selvitettyksi, että A oli ennen lyöntiä ottanut 4–5 askelta eteenpäin kohti B:tä, mutta hän ei ollut syyttäjän esittämällä tavalla ottanut vauhtia tai rynnännyt B:tä kohti. Hovioikeuden mukaan, kyseessä ei ollut avokämmenlyönnistä, vaan voimakkaasta kasvoihin kohdistuneesta lyönnistä joko puoliksi nyrkissä olevalla kädellä tai kämmenen alaosalla. Lyönti oli myös ollut B:n kannalta täysin odottamaton. Asiassa esitetyistä valvontakameratallenteista ja henkilötodistelusta hovioikeus katsoi, että A oli ollut ravintolan ulkopuolella noin 7 minuuttia ennen lyöntiä, minä aikana hän oli voinut tehdä havaintoja paikalla mm. siitä, että B on juonut ravintolan ulkopuolella olutta.

Hovioikeus katsoi, että A:n huolimattomuus ilmeni siinä, että hän oli yllättäen lyönyt B:tä kasvoihin tilanteessa, jossa B ei ole voinut varautua lyöntiin. Hovioikeus toteaa myös, että päähän kohdistuvien lyöntien vaarallisuus on yleisesti tiedossa, jonka johdosta A:n on täytynyt pitää mahdollisena ja huomattavan todennäköisenä, että menettelystä voi seurata jopa kuolema. A:n oli myös täytynyt tietää B:n jonkinasteisesta humalutilasta. A oli näissä olosuhteissa osoittanut piittaamatonta suhtautumista siihen seuraukseen, että B kuolee. Hovioikeuden mukaan, A:n menettely oli siten ollut vaarallista, tekijä oli ollut tietoinen riskin käsillä olost, ja A:n menettely oli merkittävästi poikennut

tilanteen edellyttämästä huolellisesta menettelystä. Tämän takia, oli tekoa myös pidettävä kokonaisuutena arvostellen törkeänä. A:n syyksi luettiin hovioikeudessa törkeä kuolemantuottamus ja perusmuotoinen pahoinpitely.

4.2 Helsingin hovioikeuden tuomio 17/103951

Tässä tapauksessa A löi kerran nyrkillä takaviistosta B:tä kasvoihin. Lyönnin seurauksena B kaatui selälleen maahan ja löi päänsä asfalttiin. Tämän jälkeen A potkaisi yhden kerran tajuttomana olutta B:tä kylkeen. B kuoli samana päivänä pahoinpitelystä aiheutuneisiin vammoihin. A tuomittiin Hyvinkään käräjäoikeudessa perusmuotoisesta pahoinpitelystä ja perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta. Helsingin hovioikeus ei muuttanut tuomiota.

4.2.1 Asian käsittely Hyvinkään käräjäoikeudessa

Syyttäjä oli vaatinut asiassa rangaistusta pahoinpitelystä ja kuolemantuottamuksesta. A oli ollut ravintolassa viettämässä iltaa kavereidensa kanssa ja he olivat huomanneet B:n ahdistelemassa nuorta naisporukkaa. A oli kavereidensa kanssa mennyt B:n luokse ja kehottanut häntä jättämään naiset rauhaan. Tällöin B oli uhannut tappaa A:n ja hänen kaverinsa. Ravintolan järjestysmies oli ohjannut B:n ulos ravintolasta. A oli myöhemmin illan aikana poistunut ravintolasta, jolloin samainen tyttöporukka oli kertonut A:lle, että B oli lyönyt heitä ja poistunut nurkan taakse. A oli juossut B:n perään ja lyönyt takaviistosta B:tä naamaan, jolloin B kaatui maahan ja löi päänsä asfalttiin. A oli tämän jälkeen potkaissut B:tä kylkeen. A ja hänen kaverinsa olivat säikähtäneet, kun he huomasivat B:n verenvuodon sekä hänen olevan tajuton. A:n kaveri oli lähtenyt hakemaan ambulanssia ja A oli jäänyt B:n luokse.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnon mukaan, B oli kuollut pehmeiden aivokalvojen alaisesta verenvuodosta sekä vaikeasta aivoturvotuksesta, jotka olivat aiheutunut lyönnistä ja pään iskeytymisestä katuun. Kuoleman myötävaikuttavana tekijänä oli ollut alkoholin nauttiminen. Kuolema oli luokiteltu väkivaltakuolemaksi.

Käräjäoikeuden mukaan, A:n tekemä pahoinpitely oli ollut syy-yhteydessä B:n kuolemaan. Käräjäoikeus totesi, että A:n lyönti oli tullut yllätyksenä B:lle, eikä B ole voinut ennakoida iskuja, eli B oli ollut tilanteessa puolustuskyvytön. Käräjäoikeuden mukaan, A olisi tullut havaita, että hänen B:hen kohdistama yllätyksellinen lyönti kasvoihin voi aiheuttaa B:n kaatumisen, pään iskeytymisen katuun ja jopa B:n kuolema. Käräjäoikeus katsoi, että A:n huolimattomuus B:n menehtymiseen on ollut törkeää. Käräjäoikeuden mukaan, A:n menettely ei kuitenkaan täyttänyt törkeän kuolemantuottamuksen rikostunnusmerkistöä, sillä tekoa ei ole pidettävä kyseisessä olosuhteessa kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Tämän takia käräjäoikeus tuomitsee A:n perusmuotoisesta pahoinpitelystä ja perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta.

4.2.2 Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa

Rikosasia otettiin uudelleen käsittelyyn, sillä A vaati, että syyte kuolemantuottamuksesta hylätään koska hänen mielestään, hän ei ollut aiheuttanut B:n kuoleman. Hovioikeudessa oli siis kysymys siitä, oliko A aiheuttanut B:n kuoleman ja oliko hän aiheuttanut sen törkeällä huolimattomuudella.

Hovioikeus katsoi, että A:n on täytynyt ottaa huomioon sen, että seuraus hänen menettelyllään voi olla ravintolasta juuri poistuneen ja mahdollisesti humalassa olevan B:n kuolema, sillä on yleisesti tiedossa, että päähän kohdistunut lyönti voi johtaa kuolemaan. Kuolema voidaan nähdä yllättävän vakavana seurauksena, mutta ei kuitenkaan täysin ennalta-arvaamattomana. A:n huolimattomuus ilmeni siinä, että hän ennalta-arvaamatta löi B:tä leukaan, tilanteessa, jossa B ei ole voinut puolustautua. B oli lyönnin seurauksena kaatunut suorilta jaloiltaan ja lyönyt päänsä asfalttiin. Hovioikeuden mukaan toteutunut vahinkoseuraus oli vakavin mahdollinen, sillä B oli kuollut tapahtumasta saamistaan vammoista. A oli selkeästi rikkonut merkittävää huolellisuusvelvollisuutta kohdistamalla B:hen väkivaltaa olosuhteissa, joissa A:n on täytynyt tietää B:n jonkinasteisesta humalatilasta.

Tämän takia hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että A oli törkeällä huolimattomuudellaan aiheuttanut B:n kuoleman, lyömällä B:tä yllättäen takaapäin. Hovioikeudella ei ollut aihetta muuttaa käräjäoikeuden tuomiota.

Yksi hovioikeudenneuvoston jäsen oli erimieltä huolimattomuuden törkeydestä. Hänen mukaansa, huolimattomuuden katsomista törkeäksi puoltaa lähinnä vaarannettujen etujen tärkeys ja se, että pään alueelle kohdistuva väkivalta on yleisesti tiedossa olevan vaarallista. Hovioikeudenneuvoston jäsenen mukaan lääkärilausunnon perusteella A:n lyönnistä ei aiheutunut vammoja B:lle, vaan kaatumisesta. Tämän takia lyöntiä ei voida katsoa olleen erityisen voimakas. Hänen mukaansa, kuolema on ollut yllättävä seuraamus, eikä teon todennäköinen seuraamus. Hänen mukaansa, A:n menettely ei osoittanut piittaamatonta suhtautumista siihen seuraukseen, että B kuolee. Tämän takia erimieltä oleva hovioikeudenneuvoston jäsen oli sitä mieltä, ettei A:n huolimattomuutta voida pitää törkeänä.

4.3 Helsingin hovioikeuden tuomio 18/116131

A oli 14.6.2015 tehnyt ruumiillista väkivaltaa B:lle ravintolassa, lyömällä B:tä yhden kerran nyrkillä kasvoihin. B oli lyönnin seurauksena kaatunut ja lyönyt päänsä lattiaan. Tästä oli aiheutunut B:lle kipua ja särkyä, ruhje oikeaan silmäkulmaan, kallon murtuma, lukuisat aivoruhjeet sekä aivoverenvuoto. B oli menehtynyt lyönnin seurauksena saamiinsa vammoihin 28.6.2015. Rikosasia on otettu Helsingin hovioikeudessa uudelleen käsittelyyn, koska A oli vaatinut, että syyte pahoinpitelystä ja

kuolemantuottamuksesta hylätään. A:n mukaan pahoinpitely ei ollut tahallista eikä hän ollut huolimattomuudellaan aiheuttanut B:n menehtymistä.

4.3.1 Asian käsittely Helsingin käräjäoikeudessa

Syyttäjä vaati A:lle rangaistusta pahoinpitelystä ja kuolemantuottamuksesta. Asianomistajat ovat vaatineet A:lle rangaistusta pahoinpitelystä ja törkeästä kuolemantuottamuksesta.

Helsingin käräjäoikeus katsoi Töölön sairaalan lääkiraportin ja oikeustieteellisen ruumiinavauslausunnon ja -pöytäkirjan mukaan, että kyseisen tapahtuman, todettujen vammojen ja ruumiinavauslöydösten välillä ei ollut ristiriitaa. Helsingin käräjäoikeus arvioi asiassa esitetyn näytön mukaan sen, että ennen A:n kohdistamaa pahoinpitelyä, oli B mennyt pöydässä istumassa olleen A:n taakse sekä vähintäänkin ottanut kiinni A:n ponihännästä ja samalla vähintäänkin läppäissyt jollakin tavalla A:ta takaraivoon tai niskaan. Osa todistajista on kertonut, että B on tämän jälkeen ottanut hetkeksi A:sta kuristusotteen. Käräjäoikeus kuitenkin katsoi, että todistajien kertomat kuristamisesta vaihtelevat, joten kuristamisesta ei ollut kertynyt riittävästi näyttöä. Tämän jälkeen oli A nousut tuoliltaan puoliseisovaan asentoon ja lyönyt kerran voimakkaasti nyrkillä B:tä otsaan, jonka seurauksena B oli kaatunut selälleen ja lyönyt päänsä/takaraivonsa lattiaan ja menettänyt hetkeksi tajuntansa. Ambulanssihenkilökunnan saavuttua paikalle oli B tajuissaan mutta desorientoinut eikä ymmärtänyt kehotuksia, joten hänet toimitettiin Töölön sairaalaan, jossa hän kahden viikon kuluessa kuoli.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan, A:lla oli tilanteessa sinänsä ollut oikeus puolustautua, mutta lyömällä alkoholia nauttinutta B:tä niin voimakkaasti, että hän kaatui selälleen, ei kuitenkaan ollut oikeasuhtainen vastatoimi vallinneessa tilanteessa. Tämän takia A:n syyksi luettiin ensimmäisen syytekohtan mukaisesti tahallinen, ilman oikeutusperustetta suoritettu pahoinpitely.

Toisen syytekohtan eli kuolemantuottamuksen osalta Helsingin käräjäoikeus katsoi, että on yleisen elämäkokemuksen perusteella yleisesti ennakoitavissa, että voimakas nyrkin isku pääalueelle, joka kohdistuu seisomassa olevaan uhriin, aiheuttaa varsin todennäköisesti uhrin kaatumisen, josta voi seurata moninaisia vammoja pään alueelle. Kuitenkin jos voimakkaasta nyrkin lyömisestä seuraa uhrin kaatumisesta aiheutuneen päävamman aiheuttama kuolema, ei ennakoitavuutta voida yleensä pitää niin selkeänä. Käräjäoikeus totesi, että jos pahoinpitely tapahtuu ulkona, missä uhri kaatuu asfalttiin tai muuta kovaa alustaa vasten, on syyksi luettu teko yleensä törkeä kuolemantuottamus eikä perusmuotoinen kuolemantuottamus.

Käräjäoikeus katsoi myös, ettei kyseessä ollut tapaturma, koska A:n syyksi oli luettu tahallinen pahoinpitely ja hänellä oli ollut toisintoimimismahdollisuus. B ei olisi kaatunut, jos A ei olisi lyönyt B:tä.

Käräjäoikeuden mukaan B:n kaatuminen ei johtunut B:n humalatilasta. A myös tiesi, että B oli humalassa ja käräjäoikeus oli pitänyt selvänä, että näissä olosuhteissa A:n on täytynyt mieltää varsin todennäköiseksi sen, että B kaatuu ja loukkaantuu. A:lla voitiin katsoa olleen syytä erityiseen varovaisuuteen lyödessään yllättäen humalaista henkilöä. B:n kuolema oli ollut kiistattomassa syy-yhteydessä A:n huolimattomuuteen, eli A:n lyöntiin.

Huolimattomuutta ei pidetty törkeänä, sillä lyöminen oli tapahtunut sisällä ravintolassa, eikä ulkona missä uhri olisi kaatunut ja lyönyt päänsä asfalttiin tai betoniin. B oli myös itse tullut A:n luo ja käynyt ensin fyysisesti A:han käsiksi. A:n lyönti katsottiin olleen 'menetkös siitä' -tyyppinen lyönti, jonka jälkeen A oli heti istuutunut takaisin tuolilleen eikä ollut jatkanut väkivallankäyttöä.

Tämän takia käräjäoikeus tuomitsi A:n perusmuotoisesta pahoinpitelystä ja perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta.

4.3.2 Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa

A valitti käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen, jonka takia asia otettiin uudelleen käsittelyyn. Hovioikeudessa oli kysymys A:n ja B:n käyttämästä väkivallasta, hätävarjelusta ja A:n menettelyn syy-yhteydestä B:n kuolemaan.

Hovioikeuden mukaan, B kaatui maahan päähän kohdistuneen lyönnin voimasta, jonka takia lyönti ei ole voinut olla huitaisu avokämmenellä. B:n humalatila ei ollut niin vahva, että se voisi selittää suojaamattoman kaatumisen. Hovioikeuden mukaan, A ei ollut noudattanut tilanteessa sitä huolellisuutta, jota hän olisi voinut ja hänen olisi tullut noudattaa. A on itse kertonut nähneensä B:n ravintolassa päihtyneenä ja on täytynyt viimeistään noustessaan tuolilta nähdä, että kiinni käynyt henkilö oli B. Yleisen elämäkokemuksen perusteella on yleisesti ennakoitavissa, että voimakas nyrkillä lyönti seisomassa olevan uhrin päähän, aiheuttaa varsin todennäköisesti uhrin kaatumisen, josta voi seurata moninaisia vammoja. Tämän takia hovioikeus katsoi, että A on täytynyt mieltää, että B kaatuu ja loukkaantuu.

Hätävarjelen osalta hovioikeus katsoi kuten käräjäoikeus, että A:n menettely oli ylittänyt sen, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana menettelynä. Tämä perusteltiin sillä, että B:n kohdistama väkivalta ei voitu pitää vakavana ja väkivaltaisuus olisi ollut sen jatkuessa muutenkin torjuttavissa. Paikalla oli myös muitakin ihmisiä, jotka olisivat voineet tulla apuun. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota pahoinpitelyn tai kuolemantuottamuksen osalta.

4.4 Helsingin hovioikeuden tuomio 21/101739

A oli 2.6.2018 tehnyt ruumiillista väkivaltaa B:lle tönäisemällä tätä molemmilla käsillä voimakkaasti ja yllättäen kerrostalon porraskäytävän tasanteelta alas portaisiin niin, että B oli kaatunut taaksepäin lyöden takaraivonsa portaisiin. B oli saanut tapahtumasta useita kallon sisäisiä vammoja, joihin hän oli menehtynyt 5.6.2018. Asia käsiteltiin ensin Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa 14.6.2019 ja koska A valitti tuomiostaan vaatimalla, että syyte ja korvausvaatimukset hylätään, otettiin asia uudelleen käsittelyyn Helsingin hovioikeudessa 15.1.2021.

4.4.1 Asian käsittely Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa

Syyttäjä vaati A:lle rangaistusta törkeästä pahoinpitelystä ja törkeästä kuolemantuottamuksesta. Käräjäoikeuden arvioidessa pahoinpitelyn törkeysastetta, totesi käräjäoikeus, että kyseinen pahoinpitelyteko oli muodostunut yhdestä ylävartaloon kohdistuneesta voimakkaasta ja yllättävästä tönäisystä, joka ei kuitenkaan ollut suoraan aiheuttanut B:n kuolemaan johtaneita tai muitakaan vakavia vaurioita. Todistajien mukaan, B ei ollut seissyt suoraan portaiden edessä niin, että B:n selkä olisi ollut portaita päin, vaan hän oli seissyt niin, että hänen vasen kylki oli ollut kohti portaita. Tästä seikasta käräjäoikeus katsoi, että ei ole näytetty, että A:n tarkoitus oli tönäistä B:tä alas portaisiin, vaan B:n kaatuminen portaisiin ja siitä johtunut vammautuminen oli ollut osittain sattumanvaraista. B:n kuolema oli myös tämän takia ollut A:n tekoon nähden jossain määrin yllättävän vakava seuraus. Pahoinpitelyn tahallisuus on ulottuva B:lle aiheutuneiden seurausten aiheuttamiseen, jotta teko voitaisiin pitää törkeänä pahoinpitelynä. Näin ei kuitenkaan käräjäoikeuden mukaan ollut, joten A:n syyksi luettiin perusmuotoinen pahoinpitely.

Käräjäoikeuden arvioidessa kuolemantuottamuksen törkeysastetta, totesi käräjäoikeus, että A:n huolimattomuus ilmeni siinä, että hän oli ennalta-arvaamatta tönäissyt B:tä tilanteessa, jossa B ei ole voinut varautua tönäisyyneen. A:n oli myös täytynyt pitää mahdollisena, että menettelystä voi seurata B:n kaatuminen portaisiin ja pahimmassa tapauksessa jopa B:n kuolema, sillä tönäisy oli tapahtunut portaiden välittömässä läheisyydessä. A oli myös ollut tekohetkellä tietoinen, että B oli ainakin lievästi päihtynyt, hänellä oli jalkavamma sekä tekosilmä, mikä oli lisännyt B:n kaatumisen vaaraa. Näiden seikkojen vuoksi käräjäoikeus katsoi, että A oli selkeästi ja olennaisesti rikkonut merkittävää huolellisuusvelvollisuutta. B:n kuolema voitiin pitää jossain määrin A:n tekoon nähden yllättävän vakavana seurauksena, mutta ei se kuitenkaan ole ollut täysin ennalta-arvaamaton seuraus. Tämän takia A:n voitiin katsoa osoittaneen piittaamattomaa suhtautumista siihen seuraukseen, että B menehtyi. Näiden asioiden takia, tekoa voitiin pitää myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, joten A:n syyksi luettiin törkeä kuolemantuottamus.

4.4.2 Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa

Helsingin hovioikeudessa oli kysymys siitä, oliko A aiheuttanut B:n kaatumisen tönäisemällä häntä ja oliko A syyllistynyt tilanteessa pahoinpitelyyn ja kuolemantuottamukseen sekä sanottujen tekojen törkeys arvioinnista.

Pahoinpitelyn osalta, Helsingin hovioikeus katsoi Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden tavoin, että A oli syyllistynyt perusmuotoiseen pahoinpitelyyn. Tämä sen takia, että A ei ollut pyrkinyt vakavasti vahingoittaa B:tä ja teko oli käsittänyt ainoastaan yhden tönäisyn eikä A ole tehnyt B:lle pidempikes-toista väkivaltaa, vaan teko oli jossain määrin tehty vain pikaistuksissa, joten tekoa ei voitu pitää kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Kuolemantuottamuksen osalta hovioikeus totesi, että A oli ollut tietoinen tapahtumaolosuhteista, eli hän oli täytynyt tilanteessa havaita portaiden sijainnin ja B:n sijainnin suhteessa portaisiin ja hänen oli täytynyt käsittää, että näissä olosuhteissa tönäisystä voi seurata kuolema. Kun ottaa huomioon menettelyn vaarallisuus, loukatun edun merkittävyys ja tietoisuus kuolemanriksin käsillä olosta, kat-soi hovioikeus kuten kärjäoikeus, että A oli syyllistynyt törkeään kuolemantuottamukseen.

4.5 Kouvolan hovioikeuden tuomio Nro 213

Tässä rikosasiassa syyttäjä vaati kärjäoikeudessa A:lle rangaistusta pahoinpitelystä ja kuoleman-tuottamuksesta. A oli tehnyt B:lle ruumiillista väkivaltaa tönäisemällä B:tä voimakkaasti niin, että B oli kaatunut portaisiin ja pudonnut portaiden alatasanteelle. Tämän jälkeen oli A siirtänyt tajutto-mana olleen B:n, porraskäytävän lattialta hissien lattialle ja poistunut paikalta. Pahoinpitelystä aiheu-tuneet vammat olivat myötävaikuttaneet B:n kuolemaan, jonka perus- ja välittömäksi kuolinsyyksi oli merkitty alkoholin ja bentsodiatsepiinilääkkeen aiheuttama myrkytys.

4.5.1 Asian käsittely Päijät-Hämeen kärjäoikeudessa

Itse tapahtumasta on saatavilla näyttöä ainoastaan itse vastaajalta, eli A:lta sekä todistajalta, joilla on toisistaan poikkeavaa kertomusta. Kärjäoikeus piti todistajan kertomaa uskottavampana. To-distajan mukaan, A oli käskenyt B:n poistumaan hänen kerrostalon asunnolta ja B:n poistuttua asunnosta, oli hän jäänyt vielä oven ulkopuolelle rappukäytävään huutelemaan. Tämän jälkeen oli A mennyt ulos asunnostaan rappukäytävälle ja tönäissyt voimakkaasti yhdellä tai kahdella kädellä B:tä rintakehään, jonka seurauksena B oli kaatunut portaita alas ja jäänyt tajuttomana makaamaan puoli kerrosta alempana olevalle tasanteelle. Todistaja ei muista, oliko B seisonut ennen tönäystä portaissa vai porrastasanteella. Tämän jälkeen A oli raahannut B:n hissiin ja tiputtanut hänet hissien lattialle. A oli joutunut runnomaan B:n jalat väkisin luonnottomaan asentoon hissiin, sillä hän ei olisi muuten sinne mahtunut. A oli kieltänyt todistajaa auttamasta B:tä tai hälyttämästä apua.

Oikeuslääketieteellisen ruumiinavauspöytäkirjan mukaan, oli ilmeistä, että B:n päähän kohdistunut iskun seurauksena oli B:lle mahdollisesti syntynyt lievä aivovamma eli aivotärähdys. On mahdollista, että B oli aivotärähdyksen seurauksena jäänyt hissiin makaamaan ja kuollut korkean veren alkoholipitoisuuden seurauksena hengityksen lamaantumiseen ja sen seurauksena sydänpysähtykseen. Lausunnossa kerrottiin myös, että B:n asento hississä oli saattanut vaikeuttaa hänen hengitystoimintaansa.

Käräjäoikeus katsoi, että työntämällä B:n alas porrastasanteelle siten, että B oli menettänyt tajuntansa ja saanut aivovamman, oli A syyllistynyt pahoinpitelyyn. Kuolemantuottamuksen osalta käräjäoikeus katsoi, että siirtämällä B:n hissiin ja jättämällä hänet sinne luonnottomaan asentoon varmistamatta, että B:n hengitystiet ovat avoinna ja hankimatta B:lle lääketieteellistä apua ja kieltänyt todistajaa hankkimasta apua, oli A huolimattomuudella aiheuttanut B:n kuoleman. Käräjäoikeus lisää, että A:n oli täytynyt tietää siitä, että B oli vahvasti päihtynyt. Vaikka B:n peruskuolinsyyksi oli luokiteltu myrkytyskuolema, oli A:n menettelyllä ollut suora syy-yhteys B:n kuolemaan. Näillä perusteilla käräjäoikeus tuomitsi A:n perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta.

4.5.2 Asian käsittely Kouvolan hovioikeudessa

A valitti asiasta hovioikeuteen, kiistämällä syyllistyneen mihinkään rikokseen, joten Kouvolan hovioikeus otti asian uudelleen käsittelyyn ja arvioi samat näytöt kuin käräjäoikeudessa ja hyväksyy käräjäoikeuden ratkaisut. Hovioikeus tarkensi ainoastaan sen, että koska A oli pahoinpidellyt B:n tajuttomaksi ja tämän jälkeen laiminlyönyt hankkia hänelle apua, oli hänen menettelyllään ja laiminlyönnillään ollut riittävä syy-yhteys B:n kuolemaan, vaikka hänen peruskuolinsyynsä oli ollut myrkytys. Hovioikeus ei siis muuttanut käräjäoikeuden tuomiota.

4.6 Vaasan hovioikeuden tuomio 21/101925

A oli tehnyt ruumiillista väkivaltaa B:lle, tönimällä häntä rintaan, jolloin B oli kaatunut maahan, jonka jälkeen A oli mennyt hänen päälleen ja he olivat pyörineet maassa. A:n ollessa B:n päällä maassa, oli A laittanut käsivartensa B:n kaulalle ja painanut kyynärtaipeellaan/käsivarrellaan B:tä kaulasta useiden sekuntien ajan ja hellittänyt otteensa vasta kuin B oli lakannut vastustelemasta. Tämän jälkeen A oli poistunut paikalta ja jättänyt B:n makaamaan ulos yöaikaan lämpötilan ollessa pakkasen puolella. B oli kuollut tapahtumapaikalla.

4.6.1 Asian käsittely Pohjanmaan kärjäoikeudessa

Vastaja A, ei kiistänyt syyllistyneensä pahoinpitelyyn ja oli kertonut, miten pahoinpitely oli tapahtunut. Kärjäoikeus katsoi A:n kertomuksen perusteella ja muiden näytön perusteella, että A oli syyllistynyt asiassa perusmuotoiseen pahoinpitelyyn. Kuolemantuottamuksen osalta A kiisti aiheuttaneensa B:n kuoleman. Kuolemansyyntlausunnon johtopäätöksissä todettiin, että esille oli tullut useita tekijöitä ja sairauksia, jotka voisivat selittää B:n kuoleman. Kuolema oli voinut aiheutua sydänsairauden ja alkoholin yhteisvaikutuksesta. B:n kaulaan kohdistunutta puristusta ei kuitenkaan voitu sulkea pois, sillä se oli voinut aiheuttaa heijasteisen sydänpysähdyksen ja on mahdollista myös, että lyhytkestoisesta kuristamisesta ei jää näkyviä merkkejä ruumiinavauksessa. Kärjäoikeus kuitenkin katsoi asiassa esitetyn näytön perusteella, että B oli menehtynyt saatuaan heijasteisen sydänpysähdyksen kaulaansa kohdistuneen voimakkaan puristuksen takia, eikä sydänsairauden ja alkoholin yhteisvaikutuksesta.

Kärjäoikeus totesi, että on yleisesti tiedossa, että kaulan alueelle kohdistuva puristaminen voi olla hengenvaarallista, joten A:n oli myös tämän täytyntä tietää, puristaessaan B:tä kaulalta useiden sekuntien ajan. Kärjäoikeus piti myös rikosta kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Tämän perusteella kärjäoikeus katsoi, että A oli törkeällä huolimattomuudellaan aiheuttanut B:n kuoleman, joten A tuomittiin törkeästä kuolemantuottamuksesta sekä perusmuotoisesta pahoinpitelystä.

4.6.2 Asian käsittely Vaasan hovioikeudessa

A valitti asiasta hovioikeuteen, joten asia otettiin uudelleen käsittelyyn. A kiisti pahoinpitelyn osalta kuristaneensa B:tä kaulasta usean sekunnin ajan ja halusi että syyte törkeästä kuolemantuottamuksesta hylätään. Toissijaisesti A vaati, että hänelle luetaan syyte perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta törkeän kuolemantuottamuksen sijaan. Hovioikeudessa oli siis kysymys siitä, oliko A painanut B:tä kaulasta usean sekunnin ajan ja oliko B kuollut häneen kohdistaman väkivallan seurauksena saadusta heijasteisesta sydänpysähdyksestä vai alkoholin ja sydänsairauden yhteisvaikutuksesta ilman A:n myötävaikutusta.

Kuristamisen keston osalta hovioikeus totesi, arvioituaan asiassa esitetyn näytön, että kursitus kaulasta oli hyvin todennäköisesti kestänyt usean sekunnin ajan. Kuolemantuottamuksen osalta hovioikeus totesi, että asiassa ei oltu esitetty näyttöä, jonka perusteella olisi voitu todeta, että A:n B:hen kohdistama väkivalta olisi aiheuttanut heijasteisen sydänpysähdyksen, joka olisi vaikuttanut B:n menehtymiseen. Tämän takia asiassa jäi varteenotettava epäily siitä, ettei A:n käyttämä väkivalta ollut B:n menehtymiseen johtanut välitön syy. Toisin kuin kärjäoikeus, hovioikeus katsoi, että B oli kuollut sydänsairauden ja alkoholin yhteisvaikutuksesta.

Hovioikeus kuitenkin katsoi, että A oli velvollinen estämään seurausten syntymisen. A oli laiminlyönyt tarkistaa B:n kunnon ja huolehtia hänestä. A oli jättänyt B:n yöllä pakkasella tekopaikalle, joka oli noin kahden kilometrin päässä lähimmästä asutuksesta. A oli lisäksi ottanut B:n matkapuhelimen tältä ja tällä tavoin merkityksellisellä tavalla vähentänyt B:n mahdollisuutta itse hälyttää apua. Tällä tavoin A oli menettelyllään myötävaikuttanut B:n kuolemaan ja syyllistynyt kuolemantuottamukseen. Hovioikeuden arvioidessa kuolemantuottamuksen törkeyttä, totesi hovioikeus, että A:n suorittaman väkivallan ja B:n päihtymystilan vuoksi oli ollut ilmeinen vaara siihen, että B kuolee. A oli ollut ainoa henkilö, joka olisi voinut hankkia B:lle apua, mutta oli jättänyt hänet yksin syrjäiselle metsätielle ja ottanut hänen matkapuhelimensa. Tämän takia A:n menettely pidettiin törkeänä ja kuolemantuottamus pidettiin myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Hovioikeudessa siis katsottiin kuten käräjäoikeudessakin, että A oli syyllistynyt perusmuotoiseen pahoinpitelyyn sekä törkeään kuolemantuottamukseen.

4.7 Vaasan hovioikeuden tuomio 21/107512

Tässä tapauksessa A ja B olivat pahoinpidelleet C:tä lyömällä ja potkimalla tätä useasti ympäri kehoa ja pään alueelle. C:lle oli aiheutunut tapahtumasta murtunut nenä, aivokalvon alainen verenvuoto, aivoturvotusta, aivoverenvuoto ja mustelmia ympäri kehoa, jotka vaativat sairaalahoitoa. C oli yhdeksän päivää myöhemmin sairaalan osastolla ruokaillessaan saanut lihaa hengitysteihinsä, josta oli aiheutunut tukehtuminen, joka oli johtanut C:n kuolemaan. Asiaa käsiteltiin ensin Pohjanmaan käräjäoikeudessa, jossa syyttäjä vaati rangaistusta ensisijaisesti taposta ja toissijaisena törkeästä pahoinpitelystä sekä törkeästä kuolemantuottamuksesta.

4.7.1 Asian käsittely Pohjanmaan käräjäoikeudessa

Käräjäoikeuden selvityksen mukaan, pahoinpitely oli tapahtunut sen takia, koska C oli aikaisemmin pahoinpidellyt A:n isää, joten A halusi kostaa tämän C:lle. A oli yllyttänyt ja käskenyt B:tä myös pahoinpitelemään C:tä. B oli aloittanut pahoinpitelemään C:tä ja C:n kaaduttua sohvalle istumaan, oli A jatkanut pahoinpitelyä. A ja B olivat lyöneet ja potkineet C:tä useasti päähän, jonka seurauksena C oli mennyt tajuttomaksi.

Kuolemansyyntlausunnon mukaan C:n välitön ja peruskuolemansyy oli tukehtuminen ja aivovaurio. Lisälausunnossa tukehtuminen todettiin johtaneen aivojen hapenpuutevaurioon. Lausunnon mukaan, on vaikea arvioida, miten C:n kallonsisäiset vauriot olisivat kehittyneet, jos tukehtuminen ei olisi tapahtunut. Lausunnon todetaan myös, että ruoan henkeen vetämiseen on saattanut vaikuttaa sekavuuden aiheuttama toimintahäiriö. Tämän lääketieteellisen selvityksen perusteella, ei käräjäoikeus voinut tehdä sitä johtopäätöstä, että pahoinpitelystä aiheutettu aivovamma olisi suoranaisesti aiheuttanut C:n tukehtumisen ja siitä seuranneen kuoleman. Käräjäoikeus totesi, jotta teon ja

seurauksen välillä voidaan katsoa olevan oikeudellisesti arvioiden syy-yhteys, on seurauksen ol-tava teon tai laiminlyönnin luonnollinen seuraus. Käräjäoikeuden mukaan, A:n ja B:n C:hen kohdis-taman pahoinpitelyn luonnollinen seuraus ei ole 9 päivää myöhemmin tapahtuva tukehtuminen ja siitä seuraava kuolema. Käräjäoikeuden mukaan C:n kuoleman oli seurausta jälkisattumuksesta, eli pahoinpitelyyn kuulumattomasta erillisestä tapahtumasta. Tämän takia käräjäoikeus katsoi, ett-eivät A ja B aiheuttanut menettelyllään C:n kuolemaa. Tämän takia syyte taposta ja toissijainen syyte törkeästä kuolemantuottamuksesta hylättiin.

Käräjäoikeuden mukaan, pahoinpitely oli aiheuttanut C:lle hengenvaarallisen tilan, ja pahoinpitely oli jatkunut C:n kaaduttua sohvalle istumaan ja myöhemmin kyljelleen. Tämän takia käräjäoikeus katsoi, että tekoa voidaan myös pitää kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Teon motiivilla ei ollut asiassa merkitystä teon kokonaistörkeyttä arvioitaessa. Käräjäoikeus tuomitsi A:n ja B:n törkeästä pahoinpitelystä.

4.7.2 Asian käsittely Vaasan hovioikeudessa

Asiaa käsiteltiin uudelleen hovioikeudessa, koska syyttäjä oli vaatinut, että A ja B tuomitaan ta-posta törkeän pahoinpitelyn sijaan. Toissijaisesti syyttäjä vaati, että A:n ja B:n syyksi luetaan tör-keän pahoinpitelyn lisäksi törkeä kuolemantuottamus.

Tapon osalta hovioikeus katsoi, että A:n ja B:n käyttämä väkivalta ja sen laatu sekä C:lle aiheutu-neet vammat huomioon ottaen, että C:n menehtyminen mahan sisällön henkeen vetämisestä seu-ranneeseen aivovaurioon, oli ollut siinä määrin yllätyksellinen, etteivät A ja B ole voineet pitää C:n kuolemaa tekonsa todennäköisempänä seurauksena kuin sen toteuttamatta jäämistä. Tämän takia hovioikeus hylkää syytteen taposta, kuten käräjäoikeuskin. Törkeän pahoinpitelyn osalta hovioi-keus oli samaa mieltä kuin käräjäoikeus, mutta lisää vielä, että pahoinpitely oli tehty erityisen raa'alla tavalla, sillä pahoinpitelijöitä oli ollut kaksi ja C:lle aiheutuneet vammat ovat edellyttäneet voimakasta väkivaltaa.

Hovioikeus totesi, että oikeuskirjallisuuden mukaan, jos onnettomuudessa syntynyt vamma pitkän hoitoprosessin aikana johtaa loukkaantuneen kuolemaan, on kyseessä lähtökohtaisesti kuoleman-tuottamus, jos muut edellytykset täyttyvät. Loukkaantuneen hoitoprosessin pituus ei vaikuta asiaan. Lähtökohtaisesti ei ole siis merkitystä, milloin vahinkoseuraus ilmenee, vaan merkitystä on ainoas-taan sillä, että ennakoitava vahinkoseuraus tapahtuu viimeistään hoitoprosessin päättyessä. Jos potilaan vamma tai sairaus on parannettu tai välitön sairaanhoito lopetettu, tapahtuneita seurauksia ei lueta ensi aiheuttajan syyksi.

Hovioikeuden mukaan, C hakeutui pahoinpitelyn jälkeen hoitoon eikä hänen terveydentilansa ollut vakiintunut pahoinpitelyn jälkeen. Kuolemansyyntilauksen mukaan C:n terveydentilan heikkeneminen oli ollut seurausta häneen kohdistuneesta pahoinpitelystä saamistaan vammoista. Tukehtumiselle altisti olennaisesti pahoinpitelyn aiheuttama aivovamma, joka oli aiheuttanut keskushermoston toimintahäiriön, joka taas oli yhteydessä nielun toiminnan häiriöön. Tämän takia hovioikeus katsoi, että C:n terveydentilan heikkeneminen oli siten syy-yhteydessä A:n ja B:n tekemään pahoinpitelyyn.

Törkeän kuolemantuottamuksen osalta hovioikeus totesi, että erityisesti päähän kohdistuneet iskut ovat yleisesti tunnetusti aina vaarallisia ja mitä voimakkaampia ja useampia iskuja kohdistuu päähän, sitä vaarallisempia ne ovat. Hovioikeus katsoi, että A:n ja B:n menettely on siten ollut omiaan lisäämään vakavien henkilövahinkojen ja jopa kuoleman riskiä. Tästä ovat A ja B täytynyt olla tietoisia hovioikeuden mukaan. Tämän takia hovioikeus katsoi, että A ja B ovat ottaneet tietoisien riskien C:n vaikeasta vammautumisesta ja myös tämän menehtymisestä. Hovioikeus piti myös tekoa kokonaisuutena arvostellen törkeänä, joten A ja B katsottiin syyllistyneen törkeään kuolemantuottamiseen.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tutkimustavoitteena on selvittää niitä seikkoja, jotka ovat vaikuttaneet törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen pahoinpitelyrikoksissa. Näitä seikkoja on tutkittu tuomioistuinten ratkaisujen pohjalta. Edellä läpi käydyissä tuomioistuinten ratkaisuissa ilmi tulleiden seikkojen perusteella voidaan todeta, ettei rajanveto sille, milloin kyseessä on törkeä kuolemantuottamus perusmuotoisen kuolemantuottamuksen sijaan, ole aivan yksinkertainen. Törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttaa moni asia.

Seuraavaksi kokoan ratkaisuissa esille tulleita seikkoja, joilla on ollut merkitystä arvioitaessa törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymistä. Tässä tulee kuitenkin huomioida, että esille tuomani seikat eivät yksistään riitä täyttämään tunnusmerkistöä, eivätkä ole aina itsessään kvalifiointiperusteita, vaan ennemminkin tietyn kvalifiointiperusteen täyttymiseen vaikuttavia seikkoja. Kaikissa ratkaisuissa on lopulta kyse monen tekijän summasta ja kokonaisuuden arvioinnista. Seuraava osuus perustuu omaan tulkintaani. Tulkinnan pohjana on tuomioistuinten ratkaisut sekä niihin liittyvää oikeuskirjallisuutta. Tämän takia on otettava huomioon, että tulkinnat ovat omia näkemyksiäni, eikä ehdottomia totuuksia, vaikka tulkintani perustuvatkin ratkaisuissa ilmenneisiin seikkoihin.

5.1 Törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavat seikat pahoinpitelyrikoksissa

Kuten olen jo tuonut esille, tuottamuksen törkeyden arvioinnissa otetaan huomioon mm. loukkauksen todennäköisyys. Loukkauksen todennäköisyys teon hetkellä vaikuttaa myös huolimattomuuden törkeyteen. Mitä todennäköisempi vahinkoseuraus on, sitä enemmän se puoltaa törkeää huolimattomuutta. Mutta vaikka vahinkoseurauksena joku olisi hengenvaarassa, ei se puolla tuottamuksen törkeyttä, jos vahinkoseuraus ei ollut ollenkaan todennäköinen. (HE 44/2002 s.97.) Kuten käsitellyistä tuomioistuinten ratkaisuissa tuli ilmi, arvioitiin tekijän tietoisuus uhrin mahdollisesta päihtymistilasta. Tämä arvioitiin sen takia, koska seurauksen todennäköisyys katsottiin olevan korkeampi, jos uhri oli päihtynyt. Tällöin uhri esimerkiksi kaatuu lyönnistä tai tönäisystä helpommin. Näiden seikkojen tietoisuudesta katsottiin, että tekijä on täytynyt mieltää varsin todennäköiseksi se, että seisova uhri kaatuu ja loukkaantuu sekä mahdollisesti kuolee. Tekijällä katsottiin myös olevan syytä erityiseen varovaisuuteen, kohdistessaan väkivaltaa humalaiseen henkilöön.

Kun arvioidaan, onko tekijän huolimattomuus törkeää, otetaan huomioon mm. riktun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys (RL 3:7). Tällöin otetaan huomioon mahdollisen vahinkoseurauksen vakavuus, sen todennäköisyys ja tekijän tosiasialliset mahdollisuudet laajempiin varotoimenpiteisiin (HE 44/2002, 95). Tuomioistuinten ratkaisuissa, joita esittelin, luokiteltiin itse pahoinpitely teko huolellisuusvelvollisuuden rikkomiseksi ja rikoslain 21 luvun 8 §:ssä tarkoitetuksi huolimattomuudeksi. Pahoinpitelyn osalta katsottiin näissä ratkaisuissa aina, että tekijällä oli toisintoimimismahdollisuus. Ratkaisuissa katsottiin myös aina, että kun väkivaltaa kohdistetaan humalaiseen henkilöön, tulee tekijä mieltää seuraus varsin todennäköiseksi. Koska näissä tapauksissa seuraus oli kuolema, pidettiin vahinkoseurauksen vakavuutta vakavimpana mahdollisena seurauksena. Nämä seikat puoltavat huolimattomuuden törkeyttä.

Tapauksissa, joissa tekijä oli lyönyt uhria ainoastaan yhden kerran nyrkillä pään alueelle siten, että se oli johtanut uhrin kuolemaan, pidettiin seurausta yllättävänä, mutta ei kuitenkaan täysin ennalta-arvaamattomana. Tuottamusvastuun osalta riittää se, että tekijällä oli teon aloittaessa tilaisuus ja kyky havaita riskin mahdollisuus (Lappi-Seppälä ym. 2008 s.530–531). Eli vaikka tekijä ei edes ajatellut, että yhdestä lyönnistä voisi seurata uhrin kuolema, joutui hän tuottamusvastuuseen. Käsitellyissä ratkaisuissa käräjäoikeus tai hovioikeus toi yleensä esiin, että on yleisesti tiedossa, että päähän lyöminen voi olla hengenvaarallista. Varsinkin jos lyönti on yllättävä eikä uhri kykene suojaamaan itseään lainkaan. Yleisesti on tiedossa myös se, että päähän lyöminen voi aiheuttaa uhrin kaatumisen ja pään iskeytymisen maahan, vaikka lyöntejä olisi vain yksi eikä isku olisi erityisen voimakas. Tämän takia seurauksen, eli kuoleman todennäköisyyden, ei katsottu olevan vähäinen.

Tietoinen tuottamus on törkeysarvostelussa tärkeä seikka. Kun tekijä toimii tietoisesti huolimattomasti, tekijä tietää, että teolla voi olla tietty seuraus, joten hän ottaa kielletyn riskin. (Frände ym. 2020, 223.) Korkeimman oikeuden vuoden 2019 ratkaisussa numero 29 uhria lyötiin ulkona yllättäen takaapäin kerran nyrkillä kasvoihin. Kärjäoikeuden mukaan tekijä ei ollut tietoinen uhrin päihtymystilasta, joka oli myötävaikuttanut uhrin kaatumiseen, joten tekijä tuomittiin perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta. Asian käsittely hovioikeudessa muutti tuomion törkeään kuolemantuottamukseen, koska tekijällä katsottiin olleen mahdollisuus havaita uhrin humalatila. Tekijän on myös täytynyt pitää uhrin kuolemaa mahdollisena ja huomattavan todennäköisenä, sillä on yleisesti tiedossa, että päähän kohdistunut lyönti voi olla hengenvaarallinen. Tekoa pidettiin myös tämän takia kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 17/103951 taas tekijä löi uhria ravintolailan jälkeen takaapäin yllättäen nyrkillä kasvoihin, jonka seurauksena uhri kaatui asfalttiin. Tämän jälkeen tekijä potkaisi kerran uhria kylkeen. Pahoinpitelyn seurauksena uhri menehtyi saamiinsa vammoihin. Kärjäoikeus ja hovioikeus katsoivat tekijän huolimattomuuden olleen törkeä, mutta menettely ei täyttänyt törkeän kuolemantuottamusta koskevaa tunnusmerkistöä, koska tekoa ei pidetty kyseisessä olosuhteissa kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Tämän takia tekijä tuomittiin perusmuotoisesta pahoinpitelystä sekä perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta, vaikka tapahtuma on hyvin samankaltainen kuin edellä mainittu KKO2019:29 ratkaisu. Kyseisessä Helsingin hovioikeuden ratkaisussa ei kuitenkaan perustella tarkemmin, miksi tekoa ei pidetty kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Nämä tapaukset kuitenkin osoittavat hyvin kokonaisarvostelun merkitystä.

Hovioikeuden ratkaisussa 18/116131 oli myös kysymys yhdestä yllättävästä lyönnistä päänaluelle. Tässä tapauksessa tekijä oli tietoinen uhrin päihtymystilasta ja hänet tuomittiin perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta. Huolimattomuutta ei pidetty törkeänä, sillä lyöminen oli tapahtunut ravintolan sisällä, eikä ulkona missä uhri olisi kaatunut ja lyönyt pänsä asfalttiin tai betoniin. Kyseisessä ratkaisussa todettiin, että jos pahoinpitely tapahtuu ulkona, missä uhri kaatuu asfalttiin tai muuta kovaa alustaa vasten, on syyksi luettu teko yleensä törkeä kuolemantuottamus eikä perusmuotoinen kuolemantuottamus. Huolimattomuutta ei pidetty myöskään törkeänä sen takia, koska uhri oli mennyt tekijän luo ja käynyt ensin fyysisesti häneen käsiksi. Huomioon otettiin myös se, että tekijä oli lyönnin jälkeen heti istunut tuolilleen eikä ollut jatkanut väkivallankäyttöä.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 17/151278, jota en tuonut aikaisemmin esiin, oli myös kyse yhdestä nyrkin iskusta kasvoihin ulkona kadulla. Lyönnin seurauksena uhri kaatui ja löi pänsä maahan sekä menetti tajuntansa. Uhri menehtyi myöhemmin vammoihinsa. Tekijä tuomittiin kärjäoikeudessa perusmuotoisesta pahoinpitelystä ja perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta. Hovioikeus ei muuttanut tuomiota. Tässä tapauksessa kuolemantuottamusta ei pidetty törkeänä, sillä uhri

oli haastanut riitaa, lyönti ei tullut uhrille yllätyksenä eikä lyönti ollut kovin voimakas. Tämän lisäksi kaatumiseen oli vaikuttanut uhrin humaltila sekä se, että katu oli jossain määrin kalteva. Tekijä ei myöskään ollut lyönnin jälkeen suhtautunut piittaamattomasti tai välinpitämättömästi, vaan hän oli ryhtynyt huolehtimaan siitä, että ambulanssi kutsutaan paikalle ja hän oli kääntänyt uhrin kylkiasentoon.

Näiden samankaltaisen tapauksen perusteella, voidaan katsoa, että kuolemantuottamuksen törkeysarvostelussa vaikuttavat monet eri seikat. Tällaisia ovat esimerkiksi lyönnin voimakkuus, lyönnin yllättävyys, tekijän tietoisuus uhrin päihtymystilasta, uhrin mahdollisuus puolustautua, tapahtumapaikka (ulkona/sisällä), uhrin teot ennen tekijän suorittamaa pahoinpitelyä sekä tekijän teot pahoinpitelyn jälkeen. Huomioon tulee kuitenkin aina ottaa tapauksen kokonaisarvostelu.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 21/101739 tekijä tönäisi uhrin portaita alas ja sai tuomion perusmuotoisesta pahoinpitelystä ja törkeästä kuolemantuottamuksesta. Syy miksi kuolemantuottamus pidettiin törkeänä, oli se, että tekijä oli ennalta-arvaamatta tönäissyt uhria. Tällöin uhri oli seisonut aivan portaiden läheisyydessä, joten tekijän on täytynyt olla tietoinen kuolemanriskistä. Lisäksi tekijä oli tietoinen uhrin päihtymystilasta ja hänen vammoistaan, joten loukkauksen todennäköisyys oli varsin suuri.

Kuitenkin Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa numero 213, jossa oli kyse myös uhrin tönäisystä portaita alas, sai tekijä käräjäoikeudessa tuomion perusmuotoisesta pahoinpitelystä ja perusmuotoisesta kuolemantuottamuksesta. Tätä tuomiota ei muutettu hovioikeudessa. Tässä ratkaisussa ei kuitenkaan perustella, miksi kyseessä ei ole törkeä kuolemantuottamus. Tässäkin tapauksessa tönäisyys oli ennalta-arvaamaton, uhri seisoj portaiden läheisyydessä ja tekijä oli tietoinen uhrin päihtymystilasta. Tässä tapauksessa kuitenkin uhrin peruskuolinsyy oli ollut myrkytys, eikä pahoinpitelystä ja kaatumisesta aiheutuneet vammat, mutta näillä oli kuitenkin riittävä syy-yhteys uhrin kuolemaan. Näistä kahdesta samankaltaisesta tapauksesta huomataan, että vaikka tapaukset ovat hyvin samanlaisia, vaikuttavat sen yksityiskohdat ja kokonaisarvostelu tuomioon.

Vaasan hovioikeuden ratkaisussa 21/101925 tekijä pahoinpiteli uhria mm. kuristamalla ja jätti hänet ulos syrjäiselle metsätielle, jossa uhri menehtyi sydänsairauden ja alkoholin yhteisvaikutuksesta. Tekijä tuomittiin perusmuotoisesta pahoinpitelystä sekä törkeästä kuolemantuottamuksesta. Niin kuin edellisessä Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa numero 213, uhrin välitön kuolinsyy ei ollut tekijän aiheuttamat vammat. Lisäksi tekijä poistui teon jälkeen paikalta, mutta kuolemantuottamuksen törkeysaste oli eri kuin Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa. Seikat, jotka vaikuttivat Vaasan hovioikeuden ratkaisussa, olivat tekijän teot pahoinpitelyn jälkeen. Näitä ovat esimerkiksi se, että tekijä poisti uhrin mahdollisuuden itse hälyttää apua ottamalla tämän puhelimen ja jättämällä hänet syrjäiselle metsätielle, jossa lähin asutus oli kahden kilometrin päässä. Tekijä oli myös ainoa henkilö,

joka olisi voinut hankkia uhrille apua. Myös tekijän suorittaman väkivallan ja uhrin päihtymistilan vuoksi katsottiin, että tapauksessa oli ilmeinen vaara siihen, että uhri kuolee. Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa uhri taas jätettiin kerrostalon hissiin, josta on suurempi mahdollisuus pelastautua, koska on kerrostalon asukkaita lähellä, eikä tekijä ollut ainoa, joka olisi voinut hakea uhrille apua. Uhri oli kuitenkin myös hyvin vahvasti päihtynyt Kouvolan hovioikeuden tapauksessa.

Vaasan hovioikeuden tuomiossa 21/107512 kaksi henkilöä oli pahoinpidellyt uhria lyömällä ja potkimalla uhria päähän. Tämän seurauksena uhri hakeutui sairaalahoitoon ja oli yhdeksän päivää myöhemmin sairaalan osastolla ruokaillessaan saanut lihaa hengitysteihinsä, josta oli aiheutunut tukehtuminen, joka oli johtanut uhrin kuolemaan. Hovioikeus katsoi, että useat voimakkaat iskut uhrin päähän olivat huomattavasti lisänneet uhrin vakavan vammautumisen ja kuoleman riskiä. Tästä tekijöiden oli täytynyt olla tietoisia, joten hovioikeus katsoi heidän ottaneen tietoisesti riskin uhrin kuolemista. Hovioikeus piti tekoa myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, joten tekijöiden katsottiin syyllistyneen törkeään kuolemantuottamiseen. Riskinotontietoisuus on yleensä merkittävin kriteeri, sillä mitä isomman riskin tekijä mieltää ottavansa, sitä suurempi syy huolimattomuutta on pitää törkeänä (Frände ym. 2020, 240).

5.1.1 Yhteenveto

Törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavia seikkoja pahoinpitelyrikkoksissa on monia, kuten pahoinpitelyn ennalta-arvaamattomuus, uhrin teot ennen tekijän pahoinpitelyä, lyöntien ja potkujen määrä sekä niiden voimakkuus. Lisäksi törkeysarvioinnissa vaikuttavat iskujen osumakohta, tekijöiden määrä, tekijän tietoisuus uhrin päihtymistilasta, uhrin kyky puolustaa itseään ja pahoinpitelyn tekopaikka. Myös tekijän suhtautuminen itse tekoon sekä uhriin pahoinpitelyn jälkeen, uhrin pelastautumismahdollisuudet pahoinpitelyn jälkeen, pahoinpitelystä aiheutuneiden vammojen syy-yhteys uhrin kuolemaan sekä kokonaisarvostelu teosta, tapahtumasta ja olosuhteista vaikuttavat törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen. Kuten käsitellyistä ratkaisuista tuli ilmi, pahoinpitelyn ei tarvitse olla törkeä, jotta kuolemantuottamuksen voidaan katsoa olevan törkeä.

6 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tässä opinnäytetyössä olen noudattanut tutkimuseettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Olen pyrkinyt tekemään tämän objektiivisesti sekä yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta noudattaen. Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin pelkästään eri tuomioistuinten ratkaisuja, jotka ovat julkisia. En ole tutkimuksen tulosten tai eettisyyden kannalta pitänyt oleellisena kirjoittaa rikosasioiden ratkaisujen asianosaisia heidän nimellään. Tällä tavalla olen tutkimuksessani kunnioittanut käsiteltyjen rikosasioiden asianosaisten yksityisyyttä parhaalla mahdollisella tavalla.

Toteutin opinnäytetyöni oikeustieteellisenä tutkimuksena, jossa tulkitsin eri tuomioistuinten ratkaisusta ilmenneitä seikkoja ja niiden merkitystä törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiselle pahoinpitelyrikoksissa. Tuomioistuinten ratkaisut perustuvat oikeuslähdeopin mukaisesti kirjoitettuun lakiin, joten myös tämän opinnäytetyön pohja perustuu ratkaisuiden tekohehkellä ajantasaiseen lainsäädäntöön. Opinnäytetyöni tulkinta osuus perustui vallitsevaan oikeuskäytäntöön, jota tuomioistuimet sovelsivat ratkaisuisaan hyödyntäen aikaisempia korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä sekä lain esitöitä. Työssäni käytetyt lähteet ovat linjassa oikeuslähdeopissa mainittuihin oikeustieteellisessä tutkimuksessa käytettäviin lähteisiin. Tutkimukseni tuloksena tuotettu oikeuden tulkinta perustui omaan näkemykseeni tuomioistuinten ratkaisuisa ilmenneistä seikoista. Tämän takia on otettava huomioon, että tulkinnat ovat omia näkemyksiäni, eikä absoluuttisia totuuksia, vaikka tulkintani perustuvatkin ratkaisuisa ilmenneisiin seikkoihin. Olen pyrkinyt vahvistamaan tulkintojani tuomalla niiden tueksi aiheeseen liittyvää oikeuskirjallisuutta. Tulee huomioida, että tuomioistuimien ratkaisuihin vaikuttavat aina tapausten kokonaiskuva, eikä yksikään rikospaus ole ominaisuuksiltaan täysin samanlainen kuin toinen.

Tutkimusaineistona käytetyt tuomioistuinten ratkaisut olen pyrkinyt valitsemaan siten, että tulokset olisivat mahdollisimman kattavia. Pyrin löytämään samankaltaisia tapauksia, joista on tullut eri tuomio kuolemantuottamuksen törkeyden osalta, jotta rajanvetoa törkeän kuolemantuottamuksen ja perusmuotoisen kuolemantuottamuksen välillä, tulisi selkeämmin esiin. Aiheen rajaus kuitenkin karsi suuren osan käytettävissä olevista ratkaisuisa ja iso osa korkeimman oikeuden ennakkotapauksista olivat monien vuosien takaa, eikä niissä perusteltu tuomiota sen kummemmin. Tämän takia pyrin valitsemaan uudempia oikeustapauksia, sillä tällöin siinä sovelletut säädökset olisivat lähempänä ajantasaista lainsäädäntöä. Valitsin myös ratkaisuja, jotka eivät ole samankaltaisia, jotta samat perustelut eivät tulisi joka ratkaisuisa esiin.

7 LOPUKSI

7.1 Itsearviointi

Opinnäytetyöni alussa linjasin tutkimuskysymyksen, johon pyrin tällä opinnäytetyöllä vastaamaan. Koin, että sain vastattua tähän kysymykseen hyvin ja sillä laajuudella, mitä käytetyistä materiaaleista oli saatavilla. Jos olisin löytänyt vielä enemmän hyviä ja tähän aiheeseen sopivia ratkaisuja, olisin varmasti saanut vastattua tutkimuskysymykseeni kattavammin ja paremmin. Olen kuitenkin sitä mieltä, että valitsemani ratkaisujen perusteella pystyin saavuttamaan tutkimustavoitteeni.

Työni tutkimusmenetelmänä on ollut käytännöllinen lainoppi, joka perustuu oikeuden tulkintaan. Tämän takia on työn tulos ollut riippuvainen omasta tulkinnastani ja sen laajuudesta. Tämän työn tekeminen ei ollut helppo prosessi, sillä se vaati perehtymistä tutkimusmenetelmään, jota olen käyttänyt sekä alan kirjallisuuteen. Haastavaa oli myös oikeanlaisen aineiston kerääminen ja lopullisten tutkimukseen päätyvien rikosasioiden ratkaisujen valinta. Näiden ratkaisujen ja aiheeseen liittyvän oikeuskirjallisuuden lukeminen oli myös aikaa vievää, sillä niiden sisäistäminen kunnolla ei ollut niin helppoa. Tutkimuksen edetessä on ammatillinen osaamiseni kasvanut, perehtyessäni rikosoikeudellisiin tapauksiin sekä oikeuskirjallisuuteen. Tutkimuksessani on mielestäni käytetty melko monipuolisesti lähteitä ja ne ovat olleet luotettavia.

7.2 Jatkotutkimusaiheita

Pahoinpitelyitä, joissa asianomistaja menehtyy, tulee valitettavasti jatkossakin tapahtumaan, joten uusia tuomioistuinten ratkaisuja tulee tulemaan tähän aiheeseen liittyen. Näissä uusissa ratkaisuissa ilmi tulleita seikkoja voidaan vertailla tämän tutkimuksen tuloksiin. Tällä tavoin vahvistetaan ja yhtenäistetään törkeän kuolemantuottamuksen tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavia seikkoja pahoinpitelyrikoksissa. Aihetta voi myös tutkia käsittelemällä muita rikoksia kuin pahoinpitelyä, jossa uhrin kuolema on aiheutettu törkeällä huolimattomuudella. Kuten esimerkiksi liikenteessä tapahtuneet kuolonkolarit, missä ajoneuvon kuljettaja, joka on törkeällä huolimattomuudella aiheuttanut esimerkiksi toisen autoilijan tai jalankulkijan kuoleman. Tällä tavoin saadaan tutkimuksella luotua laajempaa käsitystä mitkä seikat vaikuttavat törkeän kuolemantuottamukseen syyllistymiseen myös muissa rikoksissa, kuin pahoinpitelyrikoksissa.

Aihetta voi myös tutkia syy-yhteyden osalta, milloin kuolemantuottamuksesta ei joudu vastuuseen. Myös tuottamuksen ja tahallisuuden välisestä erosta voidaan tutkia käytännöllistä lainoppia hyödyntäen. Olen rajannut tutkimuksestani pois rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaneet tekijät, joten tutkimusaiheena voisi myös olla näiden tekijöiden selvittäminen.

LÄHTEET

Boucht, Johan & Frände, Dan 2020: Suomen rikosoikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. 2. uudistettu painos. Tampere, PunaMusta Oy.

HE 44/2002 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 94/1993 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

Helsingin hovioikeuden tuomio 17/103951

Helsingin hovioikeuden tuomio 17/151278

Helsingin hovioikeuden tuomio 18/116131

Helsingin hovioikeuden tuomio 21/101739

Hirvonen, Ari 2011: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki, Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Luettavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/225264/hirvonen_mitka_metodit.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 15.09.2022

Jokela Antti, 2018: Rikosprosessioikeus. 5. uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent.

KKO 2013:57

KKO 2019:29

Kouvolan hovioikeuden tuomio Nro 213

Lappi-Seppälä, Tapio & Hakamies, Kaarlo & Koskinen, Pekka & Majanen, Martti & Melander, Sakari & Nuotio, Kimmo & Nuutila, Ari-Matti & Ojala, Timo & Rautio, Ilkka 2008: Rikosoikeus. 3. uudistettu painos. Helsinki WSOY pro Oy.

Miettinen, Tarmo 2016: Oikeustieteellinen opinnäyte - Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Helsinki, Edita.

Tuomioistuinlaitos 2021. Luettavissa: <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuimet.html#> . Luettu 12.09.2022

Vaasan hovioikeuden tuomio 21/101925

Vaasan hovioikeuden tuomio 21/107512